

ŠTEVILKA 21-22 LETNIK XXIII CENE 2 DIN

TRB  
UNA

LJUBLJANA. 15. MAJA 1974



V svojem naivnem zrenju na svet sem prišel do neke čudne ugotovitve. Kriterij za to, kdo je in kdo ni predstavnik študentskega mnenja niso demokratični postopki, temveč je vszveličavno mnenje VIŠJIH ŠTUDENTSKIH FORUMOV.

Vsaka trditev mora biti podprta z dokazi! Torej začnimo! Na eni od jesenskih skupščin SŠ LVZ so govorili tudi o bodoči združitvi mladih in študentov v enotno, novo organizacijo mladih. Ti puntarji iz FO SŠ FF so zopet ugovarjali. Zahtevali so, da se o tem razvije razprava med študenti in da se izvede med študenti referendum o združitvi. Dejali so, da se boje, da sedanje forumsko delovanje ZMJ in ZMS ne dajeja garancije za uspešno delovanje nove organizacije.

Skupščina jih je zavrnila, da so to le mnenja članov FO SŠ FF IN DA MORAJO NA FF organizirati zbor študentov, kjer bi o tem problemu razpravljali. Predlagali so, da tudi na ostalih fakultetah organizirajo zbere.

FO SŠ FF je organiziral zbor na to temo v januarju letošnjega leta. Zbor študentov je sprejel stališča, ki so bila takorekoč identična stališčem fakultetnega odbora SŠ FF.

Tik pred semestralnimi počitnicami je bila ponovno skupščina SŠ LVZ, kjer bi naj sprejeli sklep, da se mladi in študentje združimo v novo organizacijo vseh mladih.

Izkazalo se je, da so organizirali zbor le na naši, filozofski fakulteti. Člani fakultetnih odborov drugih fakultet so poročali, da so imeli razširjene sestanke fakultetnega odbora, da so nekaj govorili o tem, da so imeli nekakšen sestanek . . . . . predstavniki neke fakultete so izjavili, da se jih to pač ne tiče . . . . .

FO SŠ FF je bil v skladu s sklepi zbora študentov na fakulteti seveda proti sklepu o združitvi. Toda sklep so vseeno sprejeli, ker so zanj glasovali predstavniki drugih fakultet.

Ceprav je bilo očitno, da so dejansko mnenje študentov svoje fakultete predstavljali le predstavniki filozofske fakultete, ni to nikogar motilo. Res je, da predstavniki drugih fakultet niso povprašali študentov svoje fakultete za mnenja. Toda bili so ZA in to je pač pomembnejše, kot pa neko študentsko mnenje, glas ljudstva . . . . . DRUGI PRIMER -

Ena najbolj razburljivih stvari v zadnjem času je bila RESOLUCIJA, ki so jo sprejeli na skupnem sestanku fakultetnih odborov filozofskih fakultet iz Beograda, Zagreba in Ljubljane.

RESOLUCIJA je bila zaplenjena. Ko so poročali o dogodkih, so razni forumi in časopisi sporočili: . . . da so resolucijo napisali in sprejeli člani fakultetnih odborov skupnosti študentov filozofskih fakultet iz BEOGRADA, ZAGREBA in LJUBLJANE.

. . . . da so kritizirali in negativno ocenili RESOLUCIJO študentje filozofskih fakultet iz SARAJEVA, SKOPJA . . . Seveda je povsem jasno, da je šlo v obeh primerih za člane fakultetnih odborov, ali samo za nekatere člane.

**TODA NEKAJ SEM SE NAUČIL:**

... kdor je ZA (oz. v skladu z dnevno politiko) ta je dejanski predstavnik mnenja večine

... kdor je PROTI (oz. ni v skladu z mnenjem višjih forumov), ta predstavlja le svoje mnenje.

PRIPIS UREDNIŠTVA: Sestavek je izšel v aprilski številki (nostalgični) Trifaka, ki ga izdaja fakultetni odbor Filozofske fakultete.

**SESTANEK PREDSTAVNIKOV IZVRŠILNIH ORGANOV VIŠJIH ŠOL, FAKULTET IN AKADEMIJ V OBČINI LJ.-CENTER IN OK ZMS LJ.-CENTER**

V četrtek, 18. aprila 1974, je bil sestanek predstavnikov OK ZMS Ljubljana-Center in predstavnikov izvršilnih organov višjih šol, akademij in fakultet v občini Ljubljana-Center. Od vabljenih so se sestanka udeležili samo študentje filozofske, strojne in biotehniške fakultete ter akademije za gledališče, film, radio in televizijo.

Po daljši razpravi so se mnenja poenotila, in se nato izoblikovala v enotno stališče, da je nujno potrebno, da mladi v občini enotno rešujejo vse probleme, ki nastajajo v njej. Na sestanku je bilo tudi sklenjeno, da morajo vsi mladi v sistemu vzgoje in izobraževanja skupno reševati probleme, ki tu nastajajo; zato je potrebno ustanoviti konferenco mladih v izobraževanju, kjer se bo to lahko doseglo.

Na sestanku je bila ustanovljena skupina, ki jo sestavljata dva predstavnika OK ZMS Lj.-Center ter po en predstavnik fakultetnih odborov prisotnih fakultet in akademij. Ta skupina mora pripraviti programska in organizacijska izhodišča vključevanja študentov v KMI ter pritegniti v to akcijo vse ostale visokošolske zavode v občini Lj.-Center.

Andrej ALBREHT

**SKUPNA SEJA REPUBLIŠKE KONFERENCE ZŠSS IN REPUBLIŠKE KONFERENCE ZMS**

Priprave na kongres vseh mladih tečejo. Vodi jih odbor za pripravo kongresa. Sestavljen je iz predstavnikov mladinske organizacije in predstavnikov skupnosti študentov. Pri dosežanju delu se je nekajkrat pokazalo, da si naloge in kompetence tega odbora tolmačimo dokaj neenotno, predvsem glede načina delovanja, kolektivne in osebne odgovornosti, spoštovanja dogovorov in podobnega. Zato se je pokazalo kot nujno sestaviti poslovnik o delovanju tega odbora. Tega smo na zadnji seji, o kateri je tu govor, sprejeli. Le okoli števila in načina zastopanja mladinskih specializiranih organizacij je bilo nekaj problemov. Dilema: ali naj bi specializirane organizacije v pripravljnem odboru zastopala delegacija petih ali pa naj bi vsaka organizacija bila neposredno zastopana. Ker je teh organizacij 13, se postavlja vprašanje elastičnosti in učinkovitosti prevelikega telesa. Specialisti ne zaupajo preveč svojim „predstavnikom“, zato želijo neposredno zastopati svoje interese pri gleditvi nove organizacije vseh mladih in pripravah na kongres. Morda je to tudi prav? Kaj pa dvojnost politične in interesne zastopnosti, kaj pa študentske specializirane organizacije? Poenostavljam!

Drugače pa je teklo vse po načrtu. Namen te konference je bil posredovati v javno razpravo mate-

riale za kongres ter ga uradno sklicati. Zato so se razprave omejevale na načelno obravnavanje Osnutka resolucije za kongres, republiškega in zveznega statuta zveze socialistične mladine ter preraže delegatov za kongres. V diskusijah se je pojavil dokaj formalen pristop do materialov. Formalen glede dodelanosti tekstov, neenotne terminologije in podobnega. Na koncu se je le izkazalo, da je v sedanjem trenutku najvažnejše omogočiti čim širšo javno razpravo o kongresnih dokumentih. Le-ta je mogoča v maju in začetku junija, saj se zavedamo, da v času poletnih počitnic javne razprave ne bo. Za popolnejše in bolj enotne tekste pa bi potrebovali še kak mesec dela.

Poudarjeno je bilo, da je v materialih, še posebno v resoluciji, potrebno natančno opredeliti razloge, ki so pripeljali do potrebe po organizacijski in idejni združitvi mladih. Nujno je poudariti, da se opaža tendenca po formalnem združevanju ali enotnem organiziranju mladih, „oblike“ povezovanja, ki bi tudi vsebinsko, ne le formalno združevale, pa so izostale. Kako bomo študentje na primer na univerzo „pripeljali“ več delavcev ali vsaj začeli pripravljati pogoje za tak „dogodek“, kako se bomo neposredno pogovarjali z mladimi v kmetijstvu in podobno, to je prepuščeno iniciativi „nas ali njih“. Mar nismo te možnosti imeli prej, ali je nimamo tudi danes? Kakšni so rezultati te dosežanje „iniciative“?

Enotni, različni ali specifični interesi? Treba jih bo v kongresnih dokumentih bolj natančno spoznati, jih opredeliti. Saj ti predstavljajo globalne vzroke razrednega boja? Poudariti bo treba, kaj in kako je z vzgojnim momentom v novi organizaciji. V razpravi se je pokazalo, da želimo tako organizacijo, ki bo sponela in delovala na prepričanju o nujnosti nadaljevanja poti socializma in samoupravljanja, delo v njej pa ne bo diktirano, ne bo represija. V bodoče se bomo morali ukvarjati tudi z vprašanji kadrovske politike v novi organizaciji, so poudarili govorniki. Pomembno predvsem za nas amaterje, da si bomo znali organizirati delovni čas! Tudi na statut je bilo nekaj pripomb. Poleg tistih elementov, o katerih govorimo že nekaj časa, npr. o potrebi po definiranju načina odločanja (demokracija centralizem), in ki so sedaj predvideni v delu nove organizacije, se je pokazalo kot nujnost v statut vnesti nekaj več o vlogi sekretariatov, o financiranju organizacije, koordinaciji delovanja aktivov na območjih občin, ki nimajo le ene ali dveh struktur mladih, in še in še. Sicer pa, pred nami je javna razprava, upamo, dovolj široka in koordinirano vodena, da bomo lahko do kongresa, ki je bil sklican za začetek oktobra (nekateri so ob tem ploskali), odpravili vse pomanjkljivosti sedanjih dokumentov.

Na splošno pa se nam je vsem nekam mudilo, pred sejo, med njo in po njej. Morda se mi je le tako zdelo?

ZB

**O ZDRUŽENJU ŠTUDENTOV ELEKTROTEHNIKE SFRJ O ELEKTRIJADI**

Že nekaj let so se pojavljale govorice o ustanovitvi organa, ki bi povezoval študente vseh fakultet in višjih šol za elektrotehniko v SFRJ, podobnega obstoječim združenjem kemikov ali strojnikov. Nekako v marcu letos pa je v okviru priprav na Elektrijado nekaj ljudi s fakultetnih odborov iz Beograda, Zagreba in Sarajeva izdelalo predlog Sporazuma o ustanovitvi Skupnosti študentov elektrotehniko Jugoslavije in statuta Skupnosti in ga razposlalo fakultetam.

Razširjeni IO SŠ FE v Ljubljani je temeljito pretesel ta dva predloga in ugotovil, da nista sprejemljiva. Najhuji očitki so bili, da postavljata Skupnost hkrati kot družbeno-politično in strokovno organizacijo (ob tem, da je prvo v nasprotju s porajajočimi se principi organiziranja mladih, drugo pa govori o samostojni znanstveno-raziskovalni organiziranosti študentov v zveznem merilu, kar je povsem utopično), da dajeja prevelika pooblastila vodstvu Skupnosti in še nekaj drugih.

Na koordinativnem sestanku v Beogradu v začetku aprila sta ljubljanska predstavnika s temi ugotovitvami presenetila ostale, ki so bili že kar voljni sprejeti oba dokumenta. Nazadnje so sprejeli dopolnitve in sklenili dati revidirani predloga v razpravo po fakultetah.

Od 22. do 25. aprila pa se je v hotelih Solaris in Sibeniku dogajala Elektrijada: izbrane ekipe 13 faksov in višjih šol so tekmovala v raznih športih, v kulturnem programu in v znanju. Seveda se je energija, nakopičena v 1500 udeležencih (med njimi je bilo, vsaj za ljubljanske razmere, razveseljivo mnogo udeleženk), najobilneje sproščala v večerno-jutranjih prireditvah.

V tako vzdruže smo 24. aprila zvečer prispeli štirje ljubljanci na obetano sprejetej končnega teksta prej omenjenih dokumentov. Ko se je dopolne sestanek začel, smo uzrli pred sabo čisto tuje tekste, v katerih je bila kopica besedi o „tekovinama naše revolucije“, ki da bo vanje vtirjena ne več Skupnost, ampak „Udruženje“, bistvene napake v Beogradu že skritiziranih tekstov pa so ostale (pozneje so nam pojasnili, da je to delo sarajevske in zagrebške delegacije in da so delegati z ostalih fakultet s tem bili seznanjeni, a po drugi strani se je izkazalo, da organizator več fakultetam sploh ni dobival materialov za sestanek). Zoran Vujović, predsednik IO SŠ FE, je to tudi povedal, uprl pa smo se tudi poskusom nekaterih, ki so hoteli dokument o ustanovitvi Zdrženja kar takoj podpisati. Po burni diskusiji so se navzoči zedinili, da je treba tekst nekoliko predelati in ga dati v javno razpravo po vseh fakultetah. Ustanovljen je bil iniciativni odbor, ki naj pripravi konferenco, kjer bi končno podpisali sporazum o ustanovitvi Zdrženja.

Očitno je, da je začetek funkcioniranja načrtovanega (?) združenja še v hudi megli, saj nikomur ni niti približno jasno, kaj bo Zdrženje pravzaprav počelo; še najbolj smrdi po tem, da si nekdo obeta profit . . . Člani ljubljanske delegacije smo v neuradnih razgovorih dokazovali, da se moramo med sabo dodobra spoznati in preanalizirati položaj, če želimo, da bo Zdrženje izraz skupnih težnj. Kritizirali smo tudi Elektrijado, ki je postala silno draga, razvilo pa se je škodljivo rivalstvo (ekipa Subotice je zaradi enega penala šla domov dva dni prej). Z denarjem, ki ga izbranci potrošijo za Elektrijado, bi lahko izdatko poživili vsakodnevno telesno kulturo vseh študentov (zanimivo je, da so delegati fakultet, ki so sicer imele na Elektrijadi tudi več sto sodelujočih, tarnali o hudih finančnih problemih, kar se tiče skript, študijskih prostorov itd.). Lepše bi bilo, če bi bolj poudarili študijsko plat teh srečanj, tekmovalja pa nadomestili s prijateljskim re-kreiranjem.

Kot okvirček omenimo, da na albansko govorečem odseku prištinske fakultete predava precej profesorjev iz Tirane in da prav od tam izvira večina njihovih učbenikov. Ja, vreme na morju pa se je zjasnilo ravno, ko je bilo zadeve konec. In, častna beseda, točno do hrvaške meje sem je bilo spet oblačno.

J. Vogrinc



I. V družbenem življenju ni problemov, ki ne bi zadevali tudi mladih ljudi v kateri koli sredini, in ni posebnih mladinskih vprašanj, ki ne bi bila v končni konsekvenci širše družbena. Angažiranje mladih v celotnem družbeno političnem življenju je sestavni del procesa podružabljanja politike in demokratizacije družbenih odnosov. S tem mladina lahko skupaj z ostalimi progresivnimi socialističnimi silami vred tudi postane aktivni in revolucionarni faktor v razvoju naše družbe kot celote. Da bi mladina, ki je socialno strukturirana in idejno diferencirana, tako kot tudi sama družba, v tem uspela, je potrebno, da se vsi deli mlade generacije akcijsko in idejno povežejo na osnovi jasno izraženih načel samoupravnega socializma. Naravi socialistične samoupravne družbe in resničnim interesom mladine ne ustreza taka organizacija, ki bi bila splošni politični predstavnik mladine, institucionalni posrednik med mladino in samoupravljanjem, mladino in oblastnimi organi, ki bi bila gola transmisija Zveze komunistov. Z novim načinom organiziranja mladine, in specializiranih družbenih organizacij, ki zbirajo mladino, morajo biti premagani elementi klasičnega političnega organiziranja in zagotovljeno povezovanje interesnega zbiranja ter družbeno političnega angažiranja mladine. Pri tem je treba težiti za tem, da bi vsi deli mladih v skupnem angažiranju ustvarjali v bazi enotno fronto socialistično usmerjenih mladih ljudi.

II. Znotraj enotne organizacije mladih se bomo študentje organizirali tako, da bomo lahko kos zahtevam, ki jih postavlja naš delovni prostor – univerza (problemi reforme študija, vprašanja znanosti, marksizma, samoupravljanja in delovnega statusa študenta, štipendijska politika . . .).

Osnovna celica političnega organiziranja študentov na visokošolskih zavodih je osnovna organizacija ZSM (Zveza socialistične mladine). Le-ta šteje najmanj 10 članov. Glede na dejansko število članov se lahko osnovna organizacija ZSM konstituira v okviru letnika, pedagoško znanstvene enote, oddelka ali celotnega visokošolskega zavoda. V primeru, da na visokoškolskem zavodu obstaja več osnovnih organizacij ZSM, ostaja odprto vprašanje njihove medsebojne delovne povezave oziroma koordinacije.

Iz osnovnih organizacij ZSM se volijo delegati v univerzitetno konferenco ZSM. Univerzitetna konferenca ZSM ima status občinske konference in se enakopravno kot ostale občinske konference ZSM povezuje na ravni mesta in republike.

Zaradi nujnosti koordinacije dela študirajoče mladine se na ravni republike formira koordinacijsko telo, ki skrbi za usklajevanje aktivnosti, stališč in izmenjavo izkušenj med vsemi visokoškolskimi centri.

Za uspešnejše reševanje problemov študirajoče mladine in njihovo družbeno uveljavitev je potrebna tesnejša povezava s SZDL in zvezo sindikatov. Študentje naj bi bili zato trajno in neposredno zastopani v MK SZDL in RK SZDL. Prav tako je treba poiskati obliko sodelovanja in povezovanja z Zvezo sindikatov (na univerzitetni ravni, na ravni mesta in republike).

III. Študentje se bomo po teritorialnem principu v okviru nove organizacije mladih vključevali preko pokrajinskih klubov v delo občinskih konferenc ZSM. Študentski pokrajinski klubi se bodo kot oblika političnega delovanja preimenovali v aktive. Le-ti (aktivni ZSM) se bodo vključevali predvsem v konference mladih v izobraževanju. Da bi zagotovili čim boljše povezanost mladih, pa klubi pošiljajo svoje delegate tudi v druge konference ZSM na ravni občine (konference mladih delavcev, konference mladih v kmetijstvu, konference mladih v krajevnih skupnostih). V skladu z njihovim dosedanjim delom študentski pokrajinski klubi – aktivni tudi še naprej aktivno sodelujejo z vsemi družbeno političnimi organizacijami v občini. V Ljubljani naj se oblikujejo študentski klubi – aktivni, ki imajo enake naloge kot ostali klubi. Študentski pokrajinski klubi – aktivni se združujejo v Združenje študentskih pokrajinskih klubov (ZŠPK).

Osnovne organizacije ZSM na posameznih visokoškolskih zavodih se poleg tega dogovore o oblikah delovnega povezovanja in sodelovanja z Občinskimi konferencami ZSM v Ljubljani.

Da bi jasneje označili položaj specializiranih organizacij mladih, njihov način delovnega povezovanja, bo posebna komisija MK ZMS in IO SŠ LVZ izdelala načelna stališča. Natančneje pa se bomo morali dogovarjati tudi še o opredelitvi strokovnih združenj, zavodov, študentskih in mladinskih servisov, mladinskih turističnih agencij in odborov za mednarodne odnose v okviru ZSM.

Redkokdaj se v časopisu zasledi kakšen članek o Akademiji za glasbo in njenih študentih, zato se mi zdi prav, da javnost izve kaj več o tem.

Stara stavba Akademije za glasbo v Gosposki ulici 8 je sicer odlično prenovljena, a premajhna, da bi zadostila svojemu namenu, saj ni dobila nobenega dodatnega prostora.

Ustanovljena je bila l. 1939. Na leto da približno 20–25 diplomantov. Obiskuje jo 176 rednih študentov in podiplomcev. V prvih letih je stavba zadoščala prostorskim potrebam, zdaj pa zahteva več prostorov ne le večje število študentov, ampak tudi razširjeni učni program.

Ne smemo oporekati kvaliteti šole, saj na njej zaradi priznanih glasbenih pedagogov in umetnikov študirajo študentje iz vse Jugoslavije. (Podiplomci se vozijo vsak teden k nam celo iz Beograda). Taka pisana množica študentov pa zahteva tudi ustrezne prostore in instrumente (zlasti pianisti in harfisti) za vadenje. Formalno sta za vadenje določeni dve sobi s klavirjema. Praktično pa je možnost vadenja majhna, saj je v teh sobah tudi redni pouk; in če upoštevamo, da je klavir obvezen kot glavni ali stranski predmet za veliko večino študentov, dobimo žalosten podatek, da je klavir na razpolago študentu do četrte ure dnevno. Če bomo stvari pustili tako, kot so, bo študij klavirja postal v nekaj letih (pravzaprav že postaja) privilegij dobro situiranih in tistih, ki so doma v Ljubljani. Nujno je opremiti vsaj nekaj akustično izoliranih sob s pianini.

Čudno nasprotje: imamo svetovno znane profesorje, materialne razmere pa so pod kritiko.

Priznati je treba, da tudi s strani študentov zadnjih nekaj let ni bilo resnega poskusa, da bi se študentska organizacija utrdila in skušala izboljšati ideološke osnove študentov, hkrati pa poskrbeti za njihov študij in delo. Vedeti moramo, da je bil marsikateri instrumentalist brez prostega časa, saj je moral iskati prostor za vajo po vsej Ljubljani. V privatnem stanovanju ga je skoraj nemogoče najti. Kdo bo poslušal celodnevne, 5–6 urne utrudljive vaje? Če že potrpi stanodajalec – za primerno navito stanarino –, pa protestirajo sosedje, in kmalu se je treba seliti! Preselitev pianina za razdaljo nekaj ulic pa stane petsto dinarjev. Pianistom je sploh posebno težko.

Kdor nima lastnega pianina, ga morda dobi v najem preko oglasov. Za 150 do 200 din mesečne najemnine dobi razklopotan pianino. Za 250 do 300 din mesečno pa lahko vadiš v ponudnikovem stanovanju, velikokrat v nezakurjeni sobi; utegne pa ti postaviti pogoje, da plačaš na koncu leta še posebej popravilo ali uglaševanje ali celo selitev kam na Gorenjsko; tudi to se je že zgodilo. Nekateri študentje si pomagajo tako, da sprejmejo honorarne ure na kakšni nižji glasbeni šoli, samo da si vsaj tam izborijo kakšno urico vadenja.

Večina študentov je že zaposlenih. Ker pri nas ni izrednega študija, morajo redno študirati tudi tisti, ki bi sicer radi študirali izredno. Narava študija glasbe namreč zahteva poseben režim dela, ki izključuje izredni študij.

Sestavljalec urnika je moral upoštevati zaposlenost študentov in vse tiste, ki se na predavanja vozijo od daleč, celo iz drugih republik. Tako so vsa predavanja strnjena na dva ali tri dni v tednu. Vsak študent poskrbi le, da opravi svoje obveznosti na akademiji, in se spet odpelje v službo ali domov v spopad s svojimi osebnimi problemi. Zelo težko je določiti čas za zborovske ali orkestrske vaje. Iz navedenih razlogov živimo študentje vse preveč vsak zase in se premalo čutimo pripadnike skupnosti naše akademije. Zelo težko je bilo organizirati sestanek študentov, da bi formirali študentsko organizacijo. Tudi volitve delegatov smo morali ponoviti, ker prvič nismo bili sklepčni. A kljub težavam je letos organizacija le zaživela. Ker na tem področju zaradi večletnega mirovanja še nimamo izkušenj, je delo odbora študentske organizacije toliko težje, skoraj pionirsko. Najprej smo morali premagati pesimizem in bojazen, da se stvar ne bo premaknila. Precejšnja zahvala gre našemu predsedniku Jožetu Kocjančiču, ki je takoj po izvolitvi začel zavzeto delati. Zdaj je vzpostavljeno sodelovanje s profesorskim zborom in izvršnim odborom ljubljanskih visokoškolskih zavodov.

Študentska organizacija si bo prizadevala pomagati rešiti prostorsko stisko. Rešitev vidimo v razširitvi zgradbe – v graditvi prizidkov, morda provizorijev, na dvorišču. Tu bo pa treba najti skupen jezik z Zavodom za spomeniško varstvo.

Ob teh objektivnih težavah pa ne smemo mimo dejstva, da je uspešnost delovanja akademije odvisna od naše aktivnosti in skrbi za osveščenost študentov.



# KAKŠNO UNIVERZO ŽELIMO

Informacija iz Sarajeva (poročila naš sodelavec Dragan PEJIC)

Znano je, da je danes na fakultetah po vsej Jugoslaviji več kot tristo tisoč študentov. To je ogromna armada mladih ljudi in vsekakor ni vseeno, česa se ti ljudje učijo in kako se učijo. V predkongresnem dokumentu o preobrazbi izobraževanja in vzgoje so zato zastavljena tudi idejna stališča, ki zelo utemeljeno zahtevajo, naj visoko izobraževanje „daje potrebno fundamentalno in sodobno znanje“ in naj istočasno razvija sposobnost in zainteresiranost študentov, „njihovo ustvarjalno in kritično mišljenje in jih usposablja tako za življenje kot za delo v samoupravni družbi.“

To z drugimi besedami implicira tudi odločno preraščanje zastarele izobraževalne prakse, modernizacijo in racionalizacijo predavateljskih načrtov in programov ter tudi celotnega vzgojno-izobraževalnega procesa, ki naj temelji na marksistični ideologiji, ter samoupravno organiziranje in večjo neposredno povezanost visokošolskih ustanov z gospodarsko in družbeno prakso.

## Inovacije na sarajevski univerzi

Na sarajevski univerzi so glede tega – kot je to pred kratkim bilo tudi javno konstatirano – bili doseženi prvi pomembni rezultati, ki so zadostno zagotovilo, da se bo visoko šolstvo v BiH kvalitativno spreminjalo še hitreje. To bo vsekakor, poleg nadaljnjih skupnih naporov vseh zainteresiranih družbenopolitičnih dejavnikov, omogočila Interesna skupnost za visoko šolstvo, ki je bila – in to je treba poudariti – ustanovljena že za časa ustavnih razprav ter s tem realizirala temeljni princip naše samoupravne družbe, da združeno delo kreira politiko tudi na tem pomembnem področju.

Še več, s skorajšnjim konstituiranjem Interesne skupnosti za visoko šolstvo po delegatskem principu so združeni delavci (tako v gospodarstvu kot v družbenih dejavnostih), ki so razdeljeni v enajst skupin, postavljeni v položaj, v katerem lahko resnično odločajo o razdelitvi sredstev za potrebe visokega šolstva ter tako postajajo odgovorni za kompletno delovanje univerze. Vsaka skupina bo rekla, katere fakultete in katere kadre potrebujejo. Takšni se bodo tudi šolali. To je najboljši dokaz, da je „prevladan idejnopolični konzervativizem in tradicionalni nazori glede mesta in vloge univerze in visokošolskih ustanov v družbi.“

To prav tako predstavlja še močnejše in neposrednejše vezi med univerzo, gospodarstvom in družbenimi službami, posebno ob reviziji in preveritvi učnih načrtov in programov, kar je končno tudi najvažnejša naloga komunistov, profesorjev in študentov in drugih organiziranih socialističnih sil družbe v prihodnjem obdobju reforme študija.

## Preseči enciklopedizem

Pogled na dosedanje tokove reforme potrjuje, da so študijske vsebine že v precejšnji meri skrčene, razbremenjene obilne faktografije in balasta čezmernega enciklopedizma, kar je v skladu s stališči v predkongresnem dokumentu, po katerih je potrebno študentu pustiti časa za samoizobraževanje in razvijanje kritičnega mišljenja. V starem modelu študija je bil študent obremenjen s številom ur predavanj, bil je spremenjen, menijo, v slušni aparat, stalno pod pritiskom tujih misli, tako da mu je ostalo malo časa za svoje lastne. Z ozirom na to so tudi sprejeli uredbe, da se število ur omeji na 20 na družbeni oz. 25 na ostalih smereh in da se vzpostavi odgovornejšo skupno delo profesorjev in študentov.

„Študij traja dolgo. Profesorji ne nosijo konkretne odgovornosti za uspeh študenta, a študentje niso v takšnem družbeno-ekonomskem položaju, da bi nosili družbeno in materialno odgovornost za rezultate svojega dela,“ – so zabeležili v materialu, ki bo rabil za izdelavo resolucije 10. kongresa ZKJ. Tej kritični oceni dosedanjega stanja v našem visokem šolstvu ni mogoče

# KAJ JE KVALITATIVNA REFORMA UNIVERZE

Treba je priznati, da so v SFRJ nastali že kar številni predlogi za reformo univerze, vendar nobeden od njih še ni dovolj celostno oblikoval zadovoljivega projekta za ustrezno realno spremembo. Če se vprašamo, zakaj je temu tako, se ponuja vrsta odgovorov, ki so med seboj notranje povezani. Poskusil bom našteti nekaj poglobljenih pomanjkljivosti dosedanjega razmišljanja o reformi univerze, ki predstavljajo, po mojem mnenju, vzroke, da še nismo bistveno posegli v sedanjo strukturo visokošolskega izobraževanja.

1) Analize in projekti za reformo študija niso izšli iz dovolj kompleksnega spoznanja o položaju naše univerze v historični strukturi, s čimer je povezano zanemarjanje zgodovine nacionalnih univerz.

2) Predlogi sprememb so bolj ali manj kratkoročnega organizatorskega značaja, kar izhaja iz ekonomistično in konjunkturo-politično videne problematike.

3) Razumljiva posledica je imobilnost samega subjekta univerzitetne reforme, ki je bolj ohranjanje istega kot dejanska reforma.

ad 1) Jugoslovanske univerze so bile ob svojem nastanku adaptacije evropskega modela univerze kot ustanove univerzalne znanosti in medija obnavljanja birokratskega sloja ter kulturne elite. Po osvoboditvi univerza te svoje funkcije ni bistveno spremenila, razen, kolikor je povsem analogno z drugimi univerzami po svetu predvsem v kvantitativnem pogledu razvila področje aplikativnih znanosti ter tako postala *conditio sine qua non* vedno ambicioznejše načrtovane ekonomske prosperitete. Ravno ta aspekt pa je ob uvedbi tržnih odnosov v razmišljanjih o preseganju že prisotne kriznosti univerze dobil osrednjo vlogo. Tako so bili sami problemi,

ugovarjati. Do diplome je bilo v povprečju potrebnih šest, sedem in tudi več let, a učinkovitost študija je bila zares nizka – na sarajevski univerzi komaj 13 % in nihče ni bil za to odgovoren.

## Hitreje do diplome

Danes je na sarajevski univerzi že drugačna situacija. Eden od skupščinskih sklepov v zvezi z nadaljnjimi nalogami pri reformi študija pravi, kot je znano, leto za letom! Od realizacije tega principa je odvisen tudi ekonomski položaj tako profesorjev kot študentov. Če ne napravi vseh izpitov za eno leto, študent izgubi kredit, dom in leto, profesor pa dobi manjši dohodek, ker se ta poleg ostalega določa glede na učinkovitost diplomiranja in napredovanje študentov po letnikih. Osnovno načelo – nagrajevanje po rezultatih dela – je torej spoštovano. Na ta način bo Bosna in Hercegovina hitreje prihajala do strokovnih kadrov, t.j. v štirih oz. v petih letih (medicina, veterina) in ne v sedmih kakor po dosedanjem povprečju.

Vse izrečeno o reformi visokega šolstva v BiH ima morda preveč prizvoka zadovoljstva z doseženim. Pa naj bo tako: razlogi za zadovoljstvo tudi so. Kajti tukajšnji opazovalec reforme študija na jugoslovanskih univerzah more, brez lažne skromnosti, oceniti, da je univerza v Sarajevu v tem pogledu prišla najdlje.

Dragan PEJIC

*Pripomba prevajalca: Res si ne morem kaj, da ne bi kolegu iz Sarajeva vseeno postavil vprašanja (brez lažne skromnosti), če mu je povsem jasno, k a m je sarajevska univerza najdlje prišla? Upam, da se bo potem, ko mu bo v „novem sistemu“ ostalo več časa za „samoizobraževanje in razvijanje kritičnega mišljenja“, lahko soočil z rezultati takšne prelepe reformice univerze, če ne bo zanj takrat že prepozno, če bo slučajno izgubil „kredit, dom in leto“.*

## Pripomba uredništva:

*Pričujoči prispevek iz Sarajeva objavljamo za ilustracijo tokov t.im. reforme univerze pri nas in prepuščamo sodbo svojemu bralstvu. Zato se nikar ne ozirajte na pripombo prevajalca.*

## PRIPIS UREDNIŠTVA

Objavljamo samo Izhodišče družbenopolitične organiziranosti študentov in nekatere konkretne alternative, ne pa tudi ostalih dokumentov oziroma predlogov statuta Zveze socialistične mladine Slovenije in Jugoslavije, Na seji izvršnega odbora LVZ 22. aprila smo namreč izvedeli, da bodo vsi dokumenti, gradiva in predlogi tiskani v dovolj visoki nakladi, da jih bo vsak študent lahko dobil v roke. V tem primeru pa bi bilo tiskanje dokumentov še v Tribuni nepotrebno trošenje moči (in denarja).

Kongres mladih, kjer bo ustanovljena tudi nova skupna organizacija mladih, bo 2., 3. in 4. oktobra 1974 v Murski Soboti, in odbor za pripravo kongresa (v njem so tudi predstavniki SŠ LVZ) objavlja, da bo dokumentov ter gradiv dovolj.

ki bi jih bilo treba razrešiti, opredeljeni kvantitativno in torej ahistorično. Ponujane rešitve so bile kratkoročne in pogosto celo povsem zgrešene. Ekonomistično razumljena problematika univerze (to razumevanje je pogojeno s položajem univerze kot neke vrste trgovske ustanove) je nadalje osnova ideološki (v Marxovem pomenu te besede) sakralizaciji znanosti in mitu tehnologije, kar vzpostavlja univerzo kot del na profitni eficienti temelječe strukture. Spričo pomanjkanja filozofske tradicije in še ne ustrezno razvite avtohtone filozofije in sociologije je izostala pravočasna spoznavnотеoretska in socialna kritika temeljev konceptov za reformo univerze. Tako obstoječi projekti reforme univerze temeljijo na konceptu podreditve univerze celotni ekonomsko-politični strukturi na eni strani in na projektih učinkovitejše proizvodnje kadrov, čemur postajajo podrejene tudi kategorije psihologije, pedagogike, socialne psihologije itd.

ad 2) V zvezi z vsem tem ostaja vloga znanosti kot spoznavanja resnice bistveno parcializirana – namesto totalizacije spoznavnega procesa (ki je povezan na institucionalnem nivoju z demokrati-zacijo znanja) se ohranja ideološka totaliteta znanosti skozi posredovanost le-te preko njene lastne (in tudi univerzine hierarhične strukture) avtoritarne strukturiranosti. Znanje na ta način ostaja privatna lastnina in se obnavlja zaradi privatne lastnine! Iz takšne mentalitete izvira pojem subjekta študijskega procesa, ki vzpostavlja dejanski subjekt študija v perverzni obliki, dajajoč mu na razpolago nekatere instrumente sodelovanja v upravi institucije, s katerimi le-ta ne ve kaj dosti početi. Vzpostavljanje subjekta na način destrukcije obstoječe avtoritarne strukture znanosti skozi intenzi-



fikacijo lastnega dela študenta, intenzifikacijo komunikacije na neposredne načine v študijskem procesu, spremembo študijske motivacije (ta kompleks zajema problematiko od standarda študentov do estetske vzgoje), odpravo kompetitivnih stimulacij, vsebovanih v sedanjem zastrašujočem sistemu preverjanja tistega, kar cinično imenujejo znanje, ipd. pa zahteva bistveno drugačen, predvsem pa procesualno zastavljen odnos do problematike nezadovoljivosti obstoječe univerze in problematike njene reforme.

ad 3) Dosedanji projekti opredeljujejo vlogo študenta na suhoparen način opredeljevanja njegovih „prav in dolžnosti“, njegovi lastni iniciativnosti pa puščajo malo ali nič prostora, če pa

že govore o njegovi iniciativi, mu prepuščajo „iniciativo“ za doseganje čim večjih uspehov ali za pripravljane brucovskih večerov.

S temi tremi aspekti problem pomanjkljivosti dosedanjih reformnih projektov verjetno ni izčrpan, saj bi bilo treba omeniti še kadrovske politiko na visokošolskih ustanovah, nizko stopnjo financiranja izobraževanja glede na njegovo socialno vlogo ipd., toda mnenja sem, da je ta kompleks problematike rešljiv v večji meri v sami sferi praktičnega, kakor kompleks, ki smo ga tu obravnavali. Šlo je namreč za ugotavljanje insuficientnosti reforme univerze v njenem izhodišču: na področju zamisli.

Darko Štrajn

## INFORMACIJE IZ PARIZA

Po dnevniku italijanske izvenparlamentarne komunistične skupine Manifesto povzemamo informacijo o letošnjih predpomladnih levih gibanjih v Parizu. Stara je sicer dva tedna, vendar v splošni suši tovrstnih informacij še vedno aktualna.

Dve vladni izjavi sta obvestili Francoze, da situacija ni dobra. Giscard d'Estaing je med potekom neke televizijske diskusije dal razumeti, da se bodo cene še naprej dvigale. S svoje strani pa je Messmer izjavil, da bo Francija spoznala „šest suhih let“. Istočasno se v deželi množijo družbeni konflikti. V Parizu so organizirali več manifestacij: eno so organizirali srednješolci, in sicer proti reformi Fontanet, sodelovalo je najmanj 50 000 ljudi; drugo pa sindikati delavcev javnega in nacionaliziranega sektorja. Nadaljujejo se stavke v bankah... Zahteve so vedno iste: enotno povišanje plač, premija za draginjo, plačani stavkovni dnevi ipd. Še druge stavke so bile v metalurškem sektorju, pri Moulinexu, Chateaubou, Thompsonu, vedno pa v zvezi z zaposlenostjo in plačami, z gesli v tonu „vroča, vroča, pomlad bo vroča!“. V resnici pa je pomlad že tu. Čeprav so sedanje borbe še parcelirane, četudi se njihova enotnost še ne uresničuje, so vseeno simptom poostrite družbenih napetosti, posebej pa še napetosti med sindikati v zvezi z načinom borbe.

V javni izjavi je CGT (sindikati pod vplivom KP Francije op. prev.) obtožil CFDT avanturizma in dejanskega „zaviranja gibanja“. Primer, ki ga navaja CGT, zadeva rudnik premoga v Loreni, kjer stavka komaj kakih 100 delavcev, kar pa je dalo direkciji povod za pritisk, ki prizadeva 6200 delavcev. Kljub pritisku CGT za vrnitev na delo in čakanje na 25. marec, ko bi se morala začeti pogajanja, se stavka nadaljuje, podpira pa jo le CFDT.

Največjo širino na nacionalni ravni pa je dosegla borba v licejih. Leto dni je že, kar se je v teh šolah razvilo zelo močno gibanje proti ukinitvi pravice do odložitve vojaške službe: kot se spominimo, so bile preteklo pomlad velike povorke po ulicah. Čeprav zaenkrat letos gibanje nima lanske moči, pa močno narašča... Videli pa bomo, če se bo gibanje – ob odsotnosti skupnega cilja in sploh povezanosti z borbami delavcev – nadaljevalo tudi po velikonočnih praznikih. Tokrat se srednješolci borijo proti reformi Fontanet; ta reforma bo morda prodrla, za razliko od drugih, ki prhnijo po predalih, to pa zato, ker znotraj same univerze ni dovolj široke fronte, bila pa je tudi pripravljena z mnogo zvitosti.

V teku preteklega študijskega leta je Fontanet organiziral celo vrsto diskusij o vlogi šole v družbi. Njegovi predhodniki so propadli toliko, kolikor so poskušali racionalizirati univerzo od znotraj, pri čemer so se obrnili predvsem na učitelje – „mandarino“. In ti so bili v resnici kaj malo pripravljani na razpravo o svojem STATUSU razširjevalcev kulture in sploh o konceptu odprte univerze, bolj skladne s cilji kapitalizma. Za te diskusije je Fontanet po svojih kriterijih zbral celo vrsto združenj in posameznikov, katerih glavna značilnost je bila vključenost v izvenšolsko življenje: industrijalci, družinska združenja, kak sindikalisti itd. Šlo je izrecno – ne za prilaganje družbe šoli, ampak za poskus transformacije šole v smer prilagoditve družbi. Po mnenju ministra gre za konfrontacijo splošnega družbenega interesa s posebnim interesom učiteljev in študentov, pri čemer naj bi se slednji izkazal kot korporativni in konservativni.

Cetudi z različnimi metodami, pa Fontanet nadaljuje v duhu znanega Načrta Fouchet, katerega poskus uresničitve pa je preprečil maj 68. Novo reformo bi lahko takole opisali: za vse enaka šola do šestnajstega leta, torej podaljšanje istih meril, ki veljajo za osnovno šolo, še za nadaljnji dve leti. Sledi pa zelo ostra prva selekcija, ki preprečuje vpis v srednjo šolo (licej). Tudi matura ne bo več zagotavljala vpisa na univerzo, ker bo druga selekcija, ki bo, kot vse kaže, prav drakonska, še bolj razredčila kandidate. Temu se bo pridružila politika „profesionalnega usmerjanja“ za „odpadle“. Končno je treba ugotoviti, da je taka izobraževalna politika vsebovana v zakonu Royer, ki ga je parlament sprejel zato, da bi ustregel malim trgovcem in ki „dovoljuje mladim, da zapustijo šolo pri štirinajstih letih“ da bi se zaposlili kot vajenci. Ti fantje in dekleta bodo kljub temu vpisani v šolskih registrih, bodo pa lahko tako uresničili svoje „globoke aspiracije“, kot piše v zakonu.

Pred kakim mesecem je meščanski tisk sprožil kampanjo, v kateri je predvsem vztrajal na trditvi, da je šola za mlade povsem nekoristna in da je njihova glavna aspiracija v tem, da se čimprej vključijo v „resnično življenje“, namreč v proizvodnjo. Negotovost pri izbiranju poklica pa za mladino ostaja velika, kljub tej reformi. Skupaj z zaostritvijo družbene selekcije je to značilen dejavnik sedanjega trenutka. Vseemu temu pa se pridružuje še neznoznost, dolgačas predavanj in preveč toga disciplina v tehničnih šolah. Vsi ti dejavniki, ki so bili prisotni že v lanskem gibanju, so danes še močnejši, pojavljajo pa se predvsem v borbi proti zakonu Royer.

Prevod in priredba J. V.



UREDNIŠTVO: Cene Filipič – glavni urednik (študentska organizacija, informacije), Daniel V. Levski – v.d. odgovornega urednika (teorija, politika, seks), Blaž Ogorevc (kultura), Peter Pal – pomočnik glavnega urednika (reforma študija), David Plut (teorija, prevodi), Jadran Sterle (ekologija, subkultura), Edi Stefančič – likovni in tehnični urednik, Valči Škerbec (socialni in družbeno-ekonomski položaj študenta), Darko Štrajn (reforma univerze, teorija), Ivan Volarič (literatura), lektor: Bora Zlobec-Jurčič, desk: Pavle Zgaga.

Izdajateljski svet: Božidar Debenjak, Pavle Gantar, Frank Jakopin, Sonja Lokar, Jure Mikuž (predsednik), Boris Muzevič, Gorazd Sancin, Primož Žagar. TRIBUNA, študentski list, Izdaja IO SŠ LVZ. Uredništvo in uprava 61000 Ljubljana, Trg revolucije 1/II – 86. Tekoči račun 50101-678-47420. Tiska tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani. Letna naročnina 35,00 din. Poština plačana v gotovini. Rokopisov ne vračamo. Oproščeno temeljnega davka na promet po pristojnem sklepu št. 421-1/72.



# SKUPNOST izobčenih

Franco Basaglia in njegovi sodelavci so tisti, ki so v Italiji utrli pot radikalni kritiki psihiatrije kot institucije, katere naloga je pomagati pri vzdrževanju socialnega ravnotežja znotraj kapitalistične družbe.

Totalna zunanja in notranja prenovitev psihiatričnih bolnic, najprej v Gorici in pozneje v Trstu, se je odražala v spremenjenih medčloveških relacijah. Prenehal je avtoritarni odnos psihiatra kot medicinskega eksperta nasproti pacientu; prenehali so uporabljati nasilna terapevtska sredstva in posege (vezi, kletke, visoki zidovi in ograje, elektrošoki itd.). Zlasti pa poudarjajo popolno odprtost do okolja. Iz norišnice v pravem pomenu besede, se pravi mesta, kjer vladajo nečloveške razmere in odnosi, je polagoma nastala samoupravna terapevtska skupnost.

Obstoj takšne skupnosti pa prinaša na dan nekatera usodna vprašanja, na katera je treba dati najprej teoretski odgovor. Cilj terapije namreč ne more biti reintegracija pacienta v socio-ekonomski sistem. Toda, kaj je tedaj naloga in funkcija terapevtske skupnosti? Duševni bolnik je izobčenec iz družbe in s svojo izobčenostjo plačuje davek za udobno in neprizadeto življenje „normalnih“ ljudi. Tudi za Basaglio je pojav duševne bolezni (če ta pojav lahko tako imenujemo) v tesni korelaciji z družbenimi konflikti.

Kot teoretsko izhodišče Basaglia apostrofira institucije, katerih skupna lastnost je v tem, da človeka prisiljujejo, instrumentalizirajo in ga degradirajo v objekt. Družina, šola, tovarna, univerza, bolnica so institucije, zgrajene na strogi porazdelitvi vlog, oz. na točno določeni delitvi dela (gospodar-hlapec, učitelj-učenec, zdravnik-bolnik itd.). Skratka, ljudi delijo na tiste, ki imajo moč, in tiste, ki je nimajo.

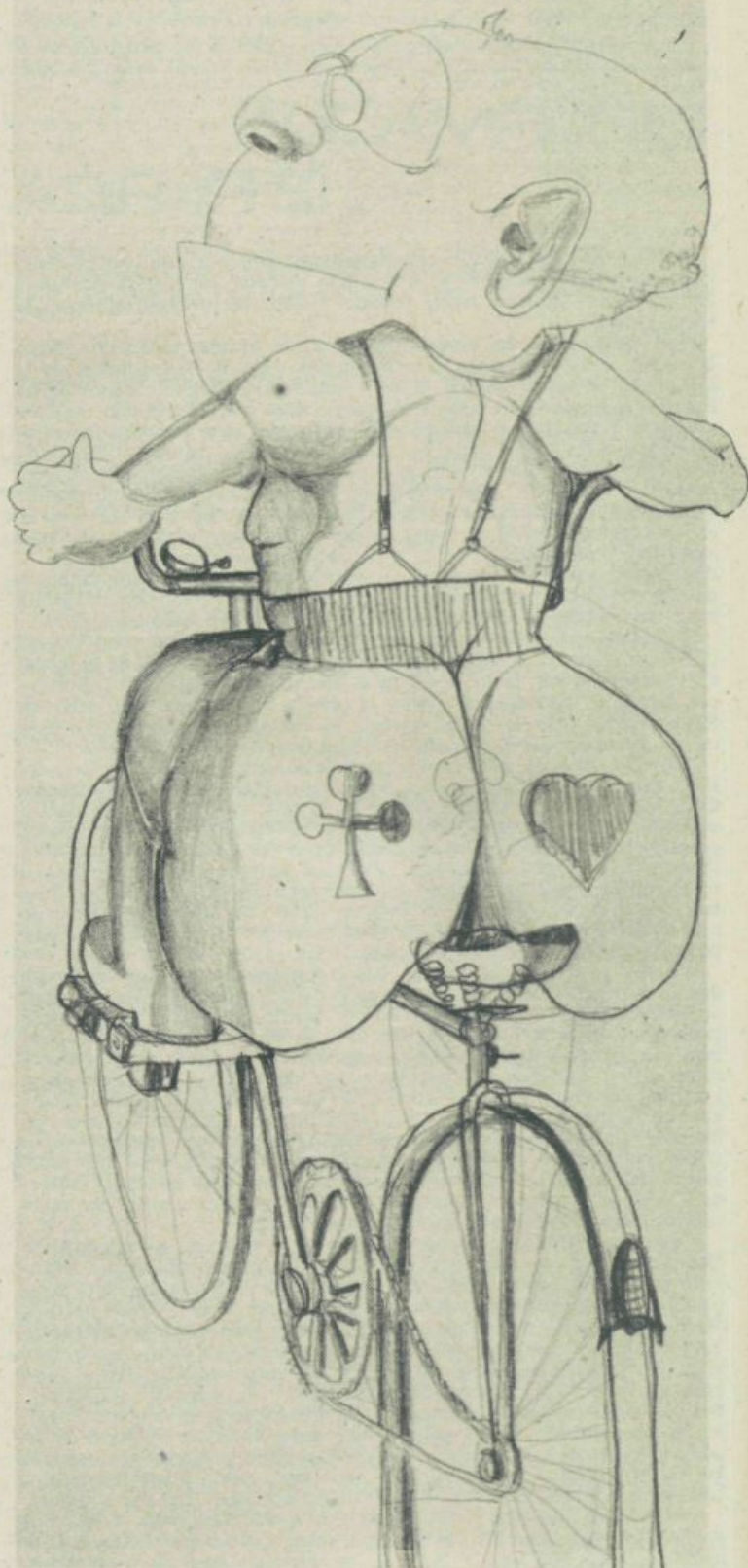
Nasilje in izobčenje določata sleherni možni odnos v družbi. Zato je treba potiskati relacije med izobčenimi in tistimi, ki izobčajo. Treba je odkloniti vsak terapevtski poseg, ki ima namen omiliti reakcije izobčenih nasproti tistim, ki izobčajo. Tu nastopi recepcija Kritične teorije v smislu gledanja na marginalne skupine kot nosilce revolucionarnega prevrata. Terapevtska skupnost je nujna stopnja v preobrazbi psihiatrične institucije, ker ne pristopa k t. im. duševnemu bolniku z represivnimi sredstvi in ker odkriva, da t. im. duševna bolezen ni nič drugega kot akumuliranje socialnih konfliktov.

Tu obstaja pa možnost reintegracije. Terapevtska skupnost ima namreč vse možnosti za sanacijo najbolj akutnih družbenih konfliktov, ki se modulirajo v t. im. duševnih bolnikih, z reformami. To pa v končni konsekvenci pomeni zakrivanje in izmikanje socialni realnosti, ki je polna nasilja in napetosti. Znani psihiater in revolucionarni teoretik Tretjega sveta, Frantz Fanon je pokazal morda edino možno pot: pridružil se je alžirski revoluciji. Za Basaglio in njegove sodelavce takšna odločitev v tem trenutku ne pride v poštev. Še naprej bo treba vztrajati v protislovnih situaciji, ki je pogojena z dejstvom, da eksistiramo znotraj sistema. To pa pomeni, da bodo morali še naprej upravljati institucijo, ki jo odklanjajo, opravljati terapevtsko delo, v katerega niso prepričani. Posebno pa se je treba zavzeti, da institucija, ki je z njihovo akcijo postala institucija subtilnega in zakritega nasilja, ne bi bila funkcionalna za sistem. Da bi to preprečili, se je treba znova in znova zoperstavljati meščanski znanstveni ideologiji, ki samo zakriva protislovja, ki jih je treba odkrivati. Basaglia vidi edino možnost v znanosti, ki ne bi garantirala vrednot vladajočemu razredu. Norma, sankcija, in znanstvena ideologija so neločljive. Socialno orientirana psihiatrija ustanavlja nove institucije: psihoterapijo za družine, industrijsko psihologijo, socialno delo itd., ki pa ne postavljajo pod vprašaj osnov meščanske ideologije, to je: „... definicije norme kot terena za vrednote vladajočega razreda in porazdelitve vlog kot postrokovljenih kompetenc v okviru norme.“

Nekdanji pacient sicer lahko izvršuje svojo nalogo kot reintegriran individuum, kar je posledica njegovega bivanja v instituciji za reintegracijo. Toda njegov povrtek v zunanji svet mu daje priložnost za javen protest in negacijo enodimenzionalnosti sveta, v katerem živi. Njegova gola navzočnost postavlja sistem pod vprašaj. Na ta način je šele potrjena pravilnost akcije, v kateri se je angažirala terapevtska skupnost.

Pot od negirane institucije do skupnosti izobčenih, ki sta jo prehodili psihiatrični bolnici v Gorici in Trstu, še zmeraj ni končana. Tisto, kar si je potrebno zapomniti in imeti vedno pred očmi, je to, da reformirana psihiatrična bolnica oz. terapevtska skupnost ne sme postati kraj, kjer bi se na varen način „odlagala“ socialna protislovja in konflikti.

Franko ADAM



V sredo, dne 15. maja ob 11. uri, ima naš zvesti likovni sodelavec Papič Srečo en nujen popravek na ljubljanskem Magistratu. Pozivamo njegove prijatelje in oboževalke, naj z množično udeležbo izrazijo solidarnost z njegovo odločitvijo, da institucionalizira svoje instinktualno življenje.

Srečo, Srečo!



# UVOD V ANTI PSIHIATRIJO

Vedno bolj je očitno, da je psihiatrijo, ki je donedavna veljala za izključno področje medicine (se pravi njenega pojmovnega aparata) zajela radikalna transformacija. V nekaj zapisih bomo skušali na kratko opisati pot te transformacije, ki se kaže v različnih novih konceptih in praksah, katerih namen je likvidacija klinične psihiatrije.

Začeli bomo z antipsihiatrijo. Njen nastanek sega v začetek 60-ih let in je povezan z imenom R. D. Lainga in D. Cooperja, ki so se jima pridružili še R. Speck, A. Esterson, J. Berke, L. Redler idr. Angleška psihiatra Cooper in Laing, ki po pravici veljata za utemeljitelja gibanja antipsihiatrov, sta že precej časa sodelavca in prijatelja v pravem pomenu besede. Zato ju bomo obravnavali skupaj in se ne bomo spuščali v analizo njunih morebitnih različnih pojmovanj.

Dva teoretska impulza sta usodno začrtala pot antipsihiatrije: ameriško raziskovanje shizofrenije v smeri družinske interakcije, ki je prisotna v delih skupine antropologov iz Palo Alta v Californiji (Bateson, Weakland, Jackson, Haley), ter eksistencialistično-fenomenološka filozofija. Opažen je tudi močan vpliv marksizma. Laing npr. navaja kot svoje učitelje: Marxa, Kierkegaarda, Nietzscheja, Freuda, Heideggra, Tillicha in Sartra. Vendar je poslednji imel nanju največji vpliv, od njega sta prevzela pojem odtujitve in ga razvijala naprej v lastnem kontekstu.

## IZKUSTVO

Bistvene določitve dementie praecox (shizofrenije) je postavil že Jaspers, ko je razmejil objektivne simptome (pojav čutno-zaznavnih procesov in racionalna vsebina govora) od subjektivnih, ki so objekt fenomenološkega proučevanja. Prvemu simptomu odgovarja v antipsihiatriji pojem obnašanja, drugemu pa pojem izkustva. Notranje zrenje subjektivnih simptomov dosežemo le z doživljanjem in ne z mišljenjem. Fenomenološko proučevanje se trudi z opisi, napotki, kako doseči razumevanje duševnih potekov; odločujoča je pri tem lastna predočitev. Razumevanje je nasprotno kavzalnemu dokazovanju in ni dosegljivo z indukcijo, ampak z neposredno evidenco.

Pojem izkustva postane tako centralni pojem in raziskovalni predmet antipsihiatrije. Izkustvo je nekaj enkratnega in nekaj, česar se ne da posredovati z besedami, je „nevidnost človeka za drugega človeka“. Istočasno se izkustvo realizira kot funkcija obnašanja v spoprijemu z okoljem in drugimi ljudmi. Tu pa postane izkustvo žrtev manipulacije in kontrole zunanega sveta in se razbije v odtujeno obnašanje, tako da izkustvo sedaj razpade v notranji in zunanji svet. Individuum ne živi več v skladu s svojim pravim izkustvom, obrne se proti svoji notranjosti, kar pa sovпада s prilagajanjem zunanjim pogojem. Paradoksalno je to, da v naši družbi tak odtujen individuum velja za normalnega, tisti, ki išče kontakt z notranjim svetom izkustva, pa je označen za „shizofrenika“.

## DOUBLE BIND ali patogeneza družinske situacije

Bateson idr. so se pri proučevanju shizofrenije skoncentrirali na patološko komunikacijsko mrežo v družini. Od tod izhaja zelo znana teorija, imenovana „double bind“, ki je bila elaborirana l. 1956. Na kratko bi lahko njene glavne značilnosti povzeli takole:

1. individuum je zapleten v intenziven odnos, kjer je življenjsko važno, da razlikuje, kakšna vrsta sporočila mu je dana, da bi lahko ustrezno reagiral;

2. individuum je ujet v situacijo, v kateri druga oseba izraža dve nasprotujoči si sporočili;

3. individuum nima moči, da bi se kritično spoprijel z obema sporočiloma in se odločil, na katerega bo reagiral.

Primer: Mati reče otroku, da lahko odide, toda istočasno mu da vedeti, da bi jo zelo prizadelo, če bi to storil. Otrok ne more reagirati drugače kot „shizofreno“. Povezanost ljubezni in nasilja se tako kaže kot glavni patogeni faktor pri etiologiji „shizofrenije“.

## SOCIOGENEZA „SHIZOFRENIJE“

7 Problem „blaznosti“ je takó popolnoma osvobojen naravoslovnih kategorij klinične psihiatrije, ki je še vedno zvesta znamenite-mu izreku W. Griesingerja: „Duševne bolezni so bolezni možga-

nov“. (Iz tega sledi, da je edino prava terapija elektrošok in kemoterapija.)

David Cooper predlaga naslednjo izhodiščno definicijo shizofrenije: „Shizofrenija je mikrosocialna krizna situacija, v kateri drugi ljudje določeni osebi onemogočajo delovanje in doživljanje iz razumljivih kulturnih in mikrokulturnih (običajno družinskih) razlogov, dokler ni dosežena točka, ko človeka na kakršenkoli način označijo in identificirajo kot „duševno bolnega“ in ko ta potem v vlogi „shizofrenega pacienta“ končno prispe (s posredovanjem specifiziranega, toda največkrat samovoljnega ožigosanja) v obravnavo medicinskega ali kvazimedicinskega gremija.“

Izhodišče ni primarni defekt bodočega pacienta, ampak prizadetost skupine v mikrosocialnem prostoru. Če shizofrenija sploh kaj pomeni, potem je to bolj ali manj karakterističen način v prizadetosti skupinskega obnašanja. R. Speck je, izhajajoč iz takega dedanja, razvil takoimenovano psihoterapijo družbene mreže. Namen te terapije mreže, ki jo sestavlja družina „shizofrenika“ in vsi, ki so v družbenem prostoru, ki obkroža to družino, je, da z intenziviranjem komunikacij med člani mreže pripomore k eliminiranju „double binda“ in da pomaga „shizofrenični osebi“ ubežati temu, da bi trpela po tuji krivdi.

## „VILLA 21“, KINGSLEYHALL – ZVEZA PSIHIATRIJE, MISTIČNEGA IZKUSTVA, POLITIKE IN PROTIKULTURE

Človek, ki je etiketiran kot „shizofrenik“, je na milost in nemi-lost izročen zaroti, ki jo predstavlja koalicija med starši, psihiatri in socialnimi delavci. Pozneje je v psihiatrični bolnici kot totalitarni instituciji podvržen degradirajočemu psihiatričnemu tretmanu. Odvzeta mu je osebna svoboda, primoran se je podrediti avtoritarnim odnosom v bolnici in ni nič drugega kot objekt terapevtske obravnave.

Antipsihiatrija je odločno zavrgla terapevtski stereotip klinične psihiatrije in iz njega izhajajoče avtoritarne odnose v psihiatričnih bolnicah. „Villa 21“ je bila prva antipsihiatrična terapevtska skupnost, ki jo je na neki londonski kliniki vodil David Cooper. Tu je bila terapevtska obravnava zreducirana na minimum (na občasno uporabo pomirjevalnih sredstev ter zakonsko predpisano kontrollo, tu seveda ni niti govora o uporabi elektrošokov in kemoterapije). Počasi je izginjala meja med zdravstvenim osebjem in pacienti.

V začetku eksperimenta so terapevtski poseg videli kot nujnost v tem smislu, da je pacient ponovil patološko družinsko situacijo in se vrnil v patološko komunikacijski model, ki je izzval potrebo po demisticirani metakomunikaciji med terapevtom in pacientom. Toda tudi takšen poseg je bil postavljen pod vprašaj. Naslednji eksperiment predstavlja življenjska skupnost, podobna hipijevskim komunam – najbolj znan je Kingsley Hall. Tu se že vzpostavlja kontakt s protikulturo. Komuna naj bi bila člen v verigi protikulture. Vsa terapija sestoji v prisotnosti psihiatra oziroma tistega, ki ima izkustvo o „tripu“ (potovanju) v notranjost in povratku nazaj. Ta sedanjim „pacientom“ pomaga pri tem. Ne gre samo za kolektivizacijo „tripa“, ampak vsega vsakdanjega življenja. Cooper primerja tako terapevtsko skupnost z rituali pri t. im. „primitivnih“ ljudstvih, zlasti s tem, kar se povezuje s terminom šamanizem (to je izvirna religija v Sibiriji in Mongoliji). Po vrnitvi iz ekstaze, t.j. zveze z bogom in mrtvimi, ki je pravo potovanje onstran smrti, dobi šaman status duhovnika in igra s pomočjo preciznih ritualov vloge terapevta pri ostalih članih skupnosti. Tu je vzpostavljena zveza z mističnim izkustvom, ki ima tudi politično dimenzijo. Namreč: potovanje v notranjost in povratek obogatene in poglobljene jaza naj bi bila naravna pot k ozdravljenju iz strašnega stanja odtujitve, ki ga imenujemo normalnost.

Ravno ta normalnost, ki je inducirana s socializacijo, ki se dogaja v družini, izkrivlja in deformira pomen „potovanja“ tako, da obstaja nevarnost, da iz „blaznosti“, ki je potencialna osvoboditev in prenovitev, naredi zaslužjenost in eksistenčno smrt.

Franko ADAM

## LITERATURA:

R. D. Laing: The Politics of experience (Ballantine Books, 1968)  
D. Cooper: Psychiatry and Anti-Psychiatry (nemški prevod Psychiatrie und Anti-Psychiatrie, Suhrkamp 1972)  
M. Schatzman: Ludilo i etika (Teksa 3, 1973)  
Več avtorjev: Psychiatrie und Politik (Das Argument 78, 1973)  
Več avtorjev: Dialektika oslobođenja, Zepna izdaja Praxisa



## RONDO ZA EGISTA

sem srečal slona  
ki je lagal  
da je srečal tigra  
ki je lagal  
da je srečal kamelo  
ki je lagala  
da je srečala Egista  
ki je lagal  
da je srečal slona

## TRIGLAV

Ko pridejo na Triglav  
trije fantje  
Orest, Egist in Franci  
je Triglav šestglav

## EGIST, KO JE BIL PRI IFIGENIJI V ŠTUDENSKEM NASELJU

Ko bom velik  
bom prišel s tankom  
in bom podrl naselje  
ker moraš tu stanovat

17. JAN. 74

Egist jaha Francija  
rekoč  
ta konj me zajebava

## KAJ JE NA JURIŠ?

Egist:  
To je tako  
neke vrste veselje

## BOHINJ JE V AFRIKI

Egist:  
Kdaj bomo šli v Afriko?  
Kdaj pa bomo šli v Afriko?

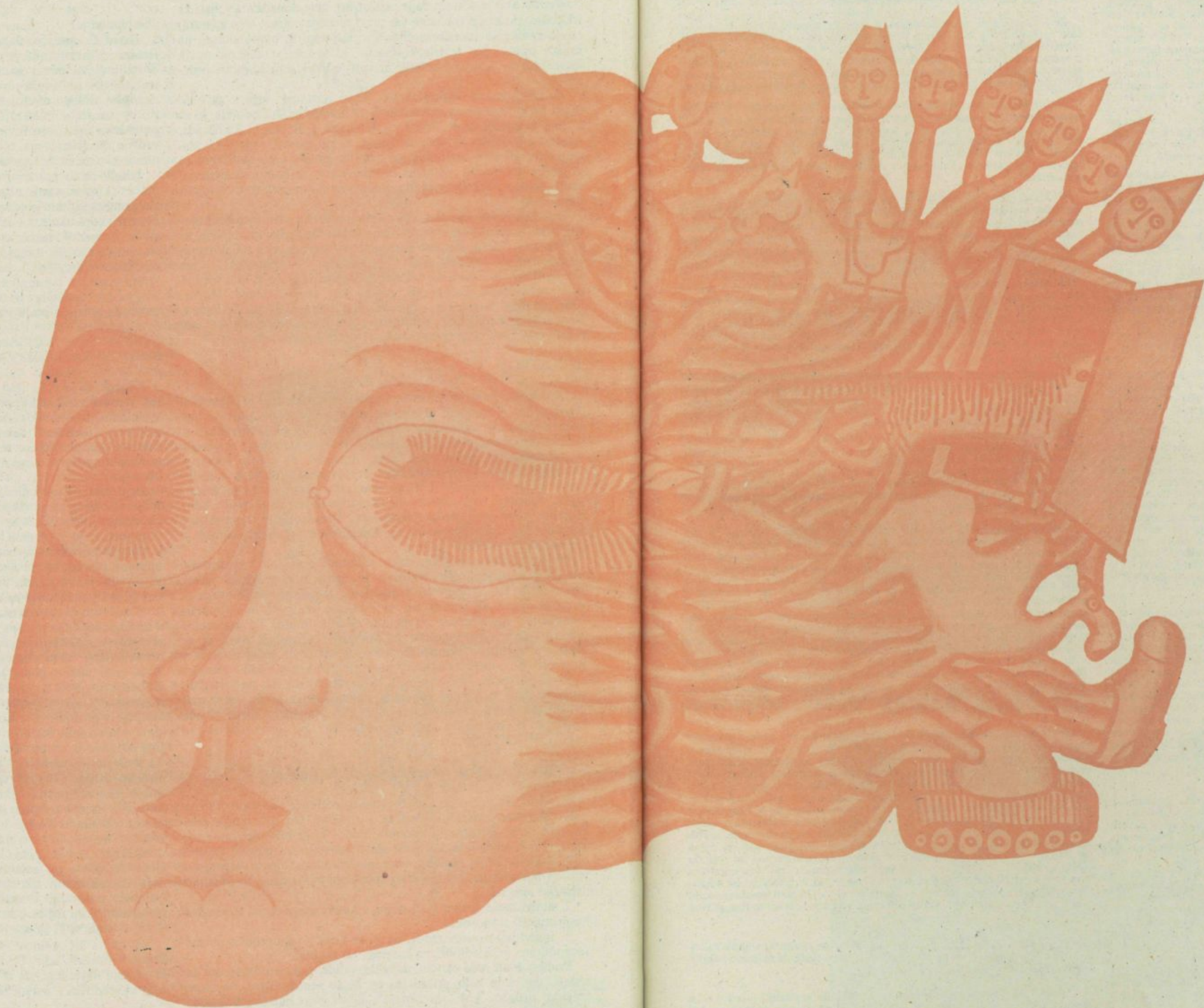
Egist:  
Ko bomo dobili veliko  
nagrado  
bomo šli v Bohinj

## BOHINJ, AUGUSTUS 1973

Egist,  
zapri vrata!

Egist:  
Ne morem  
Ne vem, kje so

*Franci Zagoričnik*



## NIČ IN KONJ

Skušnjavec:  
Noge ima da lahko hodi  
Trebuh ima da se lahko naje  
Rep ima da lahko podi muhe  
Kje pa je konj?

Egist:  
Konj je na travi

## KAKO RASTE OREST

Najprej gre kupit čevlje št. 38  
Potem se domisli verjetnejše št. 39

Ko jih pomeri, so mu že premajhni  
Prinesejo mu št. 40

Ta čas pa je že zrastel za št. 41

## MURASAKI SHIKIBU: KONEC GENJI MONOGATARI:

: to je konec zgodbe o princu Genjiju  
: nadaljevanje se začne z besedami

: princ Genji je bil mrtev

## KAKO JE DANOČ

Ko se pri nas dela dan  
se v Zagrebu dela noč

Ko se v Zagrebu dela noč  
se pri nas dela dan

## TRAKTAT O MRČESU

vešče  
so vešče  
obveščene

.....  
vešče  
so vešče  
v svoji večini

## PADEC

enkrat  
ko si daleč od vsega  
porečeš  
zdaj  
je pa dosti vsega



# GOVOR IN BIT ŠTUDENTSKEGA GIBANJA

## 1. Obča predpostavka

Vprašanje govora in Biti, kot vprašanje odnosa znotraj totalnega človekovega bivanja, relativno odprtega zaključenega kozmosa, najširše zajetega s pojmom zgodovine, pelje k filozofskim vprašanjem in rešitvam v problemem krogu vzajemnega odnosa med zavestjo in stvarnostjo. Ko s Heglom zavest v sebi na način ukinjanja zajame vso Bit, se znotraj tega odnosa vprašanje govora specificira z Marxovo postavitevjo govora kot biti zavesti. Govor kot dejanski govor more potemtakem pomeniti konkretno prisvajanje odtujenega po zavesti, ker zavest tako ali tako ni možna brez govora. To namreč sledi iz Marxove ukinitve zavesti kot vsedoločujoče abstraktne dejavnosti, kajti med drugim jo govor reducira na konkretno, na dejanska razmerja, ki so zavesti odtujena na način objektivitete. Le-ta pa je za Marxa kapitalski svet oz. meščanski kozmos. Izhod iz kapitalskih razmerij potem mora pomeniti tudi novum v človeški komunikaciji, s čimer um (kot kategorija zavesti) postaja identiteta človeka in njegovega sveta. Um sam postaja funkcija komunikacije med seboj enakih in različnih individuov, kot njihova kolektivno vključujoča kreativnost, odvijajoča se na način svobode.

Kapitalska razmerja delijo delo in s tem razdeljujejo tudi načine komunikacije. Tako je govor na eni strani govor banalne prakse in živalskemu podobno reduciranega človeškega bivanja, na drugi strani pa imamo opraviti s samo perspektivno univerzalnim komunikativnim govorom takomenovanih proizvodov duha. Govor je tako Bit poleg Biti oz. protislovnost v Biti, je teorija zunaj prakse, praksa zunaj teorije, komunikacija na način ideološke manipulacije, govor je razprodaja pojmov, potemtakem predmet splošne menjave.

Beseda revolucija v takšnem kontekstu more pomeniti (kljub njeni pogosti devalvaciji) ključni pojem govora, more pomeniti možnost transformacije govora, ko ga začne konstituirati kot govor dejanske kolektivne komunikacije, kakor sem že nakazal zgoraj, govoreč o izhodu iz kapitalskih razmerij.

## 2. Študentsko gibanje kot protisloven govor

Vprašanje študentskega gibanja, izhajajoče iz takšnega svetovnega konteksta, najprej zajema vprašanje o njegovem mestu v veliki negaciji kapitalskega sveta, kar obenem pomeni tudi vprašanje o njegovem mestu v obstoječi pozitiviteti tega sveta, kar pa obenem pomeni tudi vprašanje o študentih, še preden ti pomenijo študentsko gibanje.

To, kar imenujem kapitalski svet, pomeni univerzalno totaliteto sedanjega tukajšnjega vsega gibanja (tako človeškega kot naravnega). Kapital sam pomeni naddeterminiranost na način poglavitne konstituante. Ne gre torej za konkretno politično vsebino, saj kapitalski kaos na specifično modificirane načine ostaja v bistvu isti kot v t.i.m. socialističnem svetu. Tisto, za kar pravzaprav gre, je to, da se namreč pojem kapitala oz. s tem pojmom označena in tudi konstituirana realiteta v procesu svojega (uporablja heglavske termine!) samorazlikovanja in vračanja k sebi vzpostavlja kot vedno bolj abstraktni abstraktum. Govorim o kapitalu ne samo kot o zasebni lastnini, govornim o kapitalu, ki ga tvorijo beli ovratniki in kravate, vojaki in brezdelne ženske v enaki meri kot rudarji, gospodinj, partijski sekretarji, lovski psi in učitelji. Kapital nastopa v svoji pojmovno-realni biti kot najboljšeja istost in različnost človeškega sveta.

Kategorija študent je v notranje dinamični strukturi kapitala moment abstraktna samoreprodukcije kapitala. To je pravzaprav odločujoči moment, ki zadeva nadaljnjo abstrakcijo sveta kapitala, ki se odvija z razširjeno reprodukcijo, ki v historičnih razsežnostih poleg akumulacije materialnih bogastev prav tako pomeni akumulacijo znanja in s tem hočeš nočeš tudi bogatitev govora. Ugotovimo lahko, da je študent v svojem razgovoru s svetom v razdeljenem govoru vključen v tisti del razdelitve, ki na način vseobsežne in do svetosti mistificirane znanosti ohranja najintimnejše skrivnosti ali bolje rečeno iracionalne perversije, izhajajoče iz obstoja kapitala. Kapital namreč s pomočjo sakrosantne znanosti, ki je njemu ustrezno funkcionalno razparcelirana, ohranja iluzijo sebe kot Moči, ki kot univerzalna Moč, ki se navzven kaže kot tehnična Moč, kot politična Moč itd. vse do športa, brutalno lažno dokazuje, da svet ni možen na noben drugačen, racionalnejši način.

Toda študentsko bivanje more ravno zato pomeniti tudi spoznanje o lastni podrejenosti in ujetosti, more pomeniti spoznanje, da n.pr. položaj na socialni lestvici po končanem študiju ni imanentno avtentični medij človeškega bivanja, kajti ta položaj sam je posredovan s kapitalom. Tako seveda lahko dozori spoznanje o tem, da so dana razmerja rezultat večstoletne akumulacije kapitala, da bi te razmere bilo mogoče ukiniti samo z ukinitvijo samega jedra danega iluzornega bivanja t.j. z ukinitvijo kapitala in kapitalskega, s čimer se odpre možnost tudi za iskanje avtentične človeške komunikacije, brez posredovanosti skozi sfero Moči. Ta vsekakor univerzalna težnja, ki so jo na več podobnih načinov izrekla mnoga študentska gibanja (vsako tudi glede na lastno zgodovinsko tradicijo in glede na aktualne specifične razmere), pa na poti svoje realizacije naleti na vprašanje univerzalizacije te zavesti v ključnem delu reprodukcije svetovnega kapitala: delavstvu. Toda tu se pokaže kolizija – govor ni mehanični posredovalec zavesti. Sfera iluzorne Moči, izgovorjena kot ideologija, se postavi kot nevidni zid na pot komunikaciji zavesti – antiideološko spoznanje se pokaže v svoji ujetosti v kapitalsko protislovnost, kar nakazuje, da notranje transformacije govora niso transformacije sveta.

Študentska akcija, kakršno poznamo do sedaj, je torej morala biti usmerjena ravno k razrušitvi tega nevidnega zidu, njeno delo je bila t.i.m. prebuditev zaspale zavesti, ukinitve kapitala se je pokazala v svoji posredovanosti skozi osvoboditev zaslužene zavesti. Vse to v enaki meri velja tudi v tem trenutku. Toda študentska akcija je ostala predvsem samo študentska, izstopila je kot levičarstvo, kar pomeni enodimenzionalizacijo študentskega

revolta z vključitvijo v strukturo politične moči, proti kateri levičarstvo ostaja bolj ali manj nemočno.

## 3. Nadaljnji obstoj študentskega gibanja

Zelo praktičnim revolucionarjem je mogoče govoriti o gibanju samo v času njegovih akcij, ki potekajo kot neposredna, glede na ideološko realnost subverzivna praktična finalizacija gibanja, pa bi pristanek na takšno nereflektirano predpostavko pomenil dehistorizacijo gibanja, ki utemeljuje svojo akcijo v imobilnosti delavskega razreda samega, pri čemer torej gre z zgodovinskega aspekta za premostitev prekinitve v kontinuiteti delavskega gibanja.

Študentsko gibanje, videno kot del historične celote, predstavlja eno od možnih izhodiščnih točk za totalno revolucijo. Gibanje, kot smo ugotovili, izhaja iz momenta reprodukcije kapitala, v katerem določen del ljudi določen čas v funkcionalni razdeljenosti sveta glede na kapital živi v prehodnem poklicu študenta, ki zopet kapitalu ustrezno pomeni garancijo perpetuiranja kapitala. Toda tudi v tej točki kapital ne producira samo pozitivitete.

V študentskem socialnem bivanju je svoboda spoznavanja, ki jo mora kapital v svojem interesu v določeni smeri dopuščati, najslabša točka v reprodukciji kapitala. Področje zavestnega se tako pokaže v svoji vključenosti v materialni svet kapitala kot negativiteta kapitalskega sveta, kot rastoča, če hočete dialektična negacija par excellence, ki ima glede konstitutivnosti zavesti v človeškem svetu in glede na transformativnost kontemplativnosti v materialno silo (to je Sartrov termin) zgodovinsko šanso obvladati svet kapitalske nesvobode, ker postavlja vprašanje o svetu iz same sebe na ta način, da se svet pokaže kot odvisen od zavesti, oz. od njenega posredovanja v historično svetovno celoto. Zavest je torej z lastno spremenljivostjo kot svojo bistveno kvaliteto postavljena proti svetu, ki je v veliki meri tudi njeno, v različnih zgodovinskih etapah različno, opredmeteno delo na specifične načine njenega posredovanja v sfero materialnega praxisa.

Če zopet opozorim na Marxovo postavitev eksistence (materialnosti) zavesti v govoru, sledi, da je samoidentifikacija in verifikacija negativne zavesti bistveno odvisna od govora in razgovora, katerima določeni posamezniki ali manjše skupine ustvarjajo ustrezno trajnejšo artikulacijo in s tem v zavesti sami vzpostavljajo nove, med seboj prepletajoče se nivoje.

Kategorija uspeha oz. neuspeha študentskega gibanja je malodane neeksistentna kategorija. Neuspešna je lahko posamezna iz negativne zavesti izhajajoča študentska akcija, kakršen je bil skoraj v celoti revolt junija 68. Toda dejavna negativna zavest, pa če je potisnjena še v takšno izolacijo, kakršni smo v svetu priča danes, se more ohranjati, transformirati, prodirati globlje k jedru svoje problematike, vedno vzpostavljajoč subjekta negacije obstoječega sveta v celoti.

Takšna kontinuiteta negativne zavesti torej nastaja v govoru o študentskem gibanju in v njem. Obstoj tega govora, četudi ta odmeva bolj ali manj samo za univerzitetnimi obzidji, pa je nemogoče zanikati; nasprotno, vedno bolj se kopiči opravljeno delo, refleksija v zavesti prehojene poti. Govor seveda predpostavlja sogovornike, torej žive, konkretne ljudi, ki v njem materializirajo svoje sile. To pa pomeni, da obstoj takšnih subjektov predpostavlja določen prostor razgovora. Ta prostor pa niso, banalno vzeto, samo avle in predavalnice bolj ali manj od strukture kapitalske moči obvladanih univerz, pač pa je ta prostor s svojo časovno determinanto vred tudi samo življenje teh govorečih ljudi. Tako nas govor o študentskem gibanju in v njem skozi več kategorij pripelje h kategoriji Biti, če na njej participira tukaj in zdaj tudi študentsko gibanje. Bit, torej objektivno-subjektiva entiteta človeškega sveta, kot svojo kviditeto nahaja negativno zavest, katera skozi utopično, kritično, antipolitično itd., torej mora avtentično možnost praxisa, ali kot v primeru utopičnega skozi že prisoten praxis, kaže na spremembo Biti v najsplošnejšem smislu.

Morda bi mi kdo hotel oponašati, da je ves omenjeni govor, kateremu dajem tak pomen, v resnici podoben življenju Huxleyevih indijancev v „Krasnem novem svetu“. Kot navadno je proti analogijam težko najti prepričljive nasprotne argumente, vendar pa je omenjeni analogiji treba priznati določeno veljavnost. Mislim pa, da je vendar treba opozoriti, da vsi kanali komunikacije med „indijanskim rezervatom“ alias študentskim gibanjem in med ostalim svetom še zdaleč niso pretrgani, saj je v najslabšem primeru mogoče izkoriščati kanale, ki jih kapital v lastnem interesu ne more žrtvovati. Prav tako pa je personifikacijam kapitala oz. konkretnije, socialnim modifikacijam, ki obenem so in ohranjajo obstoječe: država, njena armada in policija, banke, hlapčevske znanosti in znanstveniki itd., vse do malih lastnikov, nemogoče povsem kontrolirati proces vraščanja negativne zavesti v kapitalsko strukturiran svet, saj zavest, ki se pripravila na odprave obstoječih protislovi, presega kapitalski svet, ki zato morda vendarle nikoli ne more s svojo represijo in reformami do konca asimilirati negativne zavesti.

Če smo na ta način rekli, da negativna zavest ne stremlje k svoji ohranitvi in torej s tem ohraniti sveta, ki jo vsebuje, iz tega sledi, da moramo odkriti možnosti takšne perspektive.

Govoreč na tem splošnem nivoju ugotovimo, da kapitalski svet v svojem perpetuiranju doživlja imanentne krize, ki so trenutki, ko prosveta na dan resnica o njem. To pa pomeni možnost, da v prvi instanci ravno nosilci negativne zavesti registrirajo resnico dane realitete in v ustreznem smislu zanetijo totalno revolucijo kot možnost najsplošnejše realizacije človeških individuov.

S tem pa smo sprožili vprašanje o aktualnih oblikah organiziranja, delovanja itd. študentskega gibanja, kar pa je stvar diskusije v drugem kontekstu.

Darko ŠTRAJN



Prosim te, da svojo dobro voljo do sporov, ki naj prinesejo kakršen koli rezultat, pokažeš s tem, da precizno opredeliš svoj položaj. Razumel sem, da si v splošnem nekam nezadovoljen, ni mi pa bilo jasno, v čem. V svojem pismu si namreč uporabil cel kup neposredno iz neobveznega, zdravorazumskega (gostilniškega) razgovora vzeti kategorij. Verjetno veš, da so ravno predpostavljeno vsem razumljivi in jasni pojmi najmanj uporabni, ker že od vsega začetka predpostavljajo delitev reči na lažne in resnične – kar bi sicer morala biti končna točka pametnega razgovora tudi o literaturi. Razen tega se nanašajo na predmet, ki je že zdavnaj izginil v nediscipliniranosti vsakdanjega mišljenja. Zdravi razum pa je tudi nič več kot golo domnevanje, anarhično tipanje sem in tja, povzemajoč plaho ali drzno rezultate pojmovanja, t.j. ukvarjanja s svetom na neki višji in določnejši ravni. Naj mi Hegel oprostí ta diletantski plonk, za katerega pa govori dejstvo, da v revoluciji ljudje z zdravim razumom pobijajo, pojmujejo pa jo in se s tem tudi revolucionirajo drugače (drugače ne kot način idealizacije, ampak kot bistveno spreminjanje).

Zato ti zastavljam nekaj vprašanj:

1. Kaj je zate forma, formaliziran, formalizem? Glede na tvoje sklicevanje na „duhovno in miselno“ bogastvo, torej na neko realno, zgodovinsko bogastvo, se ne bom zadovoljil s kakršnimkoli odgovorom, ampak le s povzetkom (če je mogoče, tudi kaj več kot povzetkom) tistih nasprotij v raziskovanju literature, ki so glede teh vprašanj na robu gotovosti in se pred njimi odpira področje novega; torej, ki na neki način vsebujejo „duhovno in miselno“ bogastvo, ker je samo tako mogoče videti novo in bistveno novo. Kazen za odkrivanje starega kot nekaj novega je huda, ker se po-trati pravica biti resničen človek.

2. Kako je odveč „gola forma“ v kako „politično, socialno in kulturno razgibanih časih“? Vrč (forma) in medica v njem (vse-bina) sta predvsem folklor, močno prisotna tudi pri Slovanih. Ti vidiš vrč samo v povezavi z medico (kot kakšen pijanec, ki je v uživanju pasiven do obojega), medtem ko so ju že stari Slovani videli v svojevrstni menjavi. Mislim, da je videti vrč v njegovi proizvodnji in porabi več kot videti ga zgolj v njegovi napolnitvi. Edino gibanje, ki ga dovoljuješ v svojem primeru, je izpraznitvenje: ali ni to brezizhodnost, fatalizem?

3. Kaj je zate idejnost, ki jo predpostavljaš revolucionarnosti? Kaj je zate sporočilnost, ki je lepo spravljena (v razumljive) stavke, razumljive po nečem zunaj sebe? Kako to nekaj „zunaj“ poezije ali zunaj vsakega drugega sporočila angažira ljudi? Kakšen je neki konkreten „ura!“ oziroma „hura!“: nesporočilen, idejen? Kje stoji v tem poezija?

4. Kaj je zate indiferentnost, neodgovornost in neperspektivnost – na kaj se te stvari nanašajo, na katere „družbene in človeške probleme“? V prvem sprehodu skozi mesto človek vidi povečini samo fasade in če bi se takrat vprašal, ali to mesto sestavljajo same fasade, bi se zdel sam sebi smešen; enako ga prepričljive kulise fasad vedno osramotijo, da se jim je dal speljati. Nekaj je namreč predpostavljaj. Kaj?

5. Tradicija, avantgarda, manira (moda)? Kaj če je avantgarda samo izčiščena tradicija, kaj če je tradicija samo konformizem in avantgarda protikonformizem? Ali je tradicija slaba ali dobra?

6. Kaj je to „meščanska literatura“? Kako je mogoča? In ker je meščanska, kako je „preživela“? Ali nisi nasedel nekemu poeno-stavljaju glede tragike meščanstva (meščanstvo kot amorfna tra-gedija, katere začetek in konec je prisoten v vsakem njenem trenutku), ker enostavno nimaš sredstev, da bi jo formuliral? Zadnji stavek je izzivanje, ne več vprašanje.

Marjan Pungartnik

ENO ODPRTO PISMO ...

B.B. Novak Ivanu Volariču – Feu Pozdrav!

„Naj (tudi jaz) že takoj na začetku povem, da se strinjam, da se avtor teksta „Literarnemu uredništvu Tribune“ ne strinja z literaturo, ki jo objavljamo v Tribuni“; verjetno tudi sam objavljam v Tribuni kaj takega, s čimer se, moj prijatelj Feo, strinjaš, da se avtor imenovanega teksta – Ace Mermolja, ki si mu odgovoril v svojem „ODGOVORU“ ne strinja. Ker to pismo ni namenjeno naslednji „Desperados cifri“, poudarjam, da ni namenjeno „ravno Desperados“ cifri, naj že takoj na začetku povem, da se s tvojim odgovorom ne strinjam.

„Tako lepo se je namreč z nečem strinjati“, si se strinjal, oprostí asociaciji, z ljudskim rekom, da tistemu, ki vse prizna – pol grehov velja, če ne stoji v pregovorih: oprostí. Preden si napisal odgovor Mermoljevemu tekstu, si dalj časa razmišljal, „ali naj tekst objavimo (podčrtal B.B.N.) ali ne“. Radovednost ni lepa čednost, pa bom vseeno vprašal: kakšno je bilo stališče ostalih članov redakcije, da si moral „dalj časa“ razmišljati, ali bi tekst objavili ali ne? Kje in kakšen kvalifikator Mermoljevega teksta (ali pisma?) „daje tekstu možnost objave“? Objave v „Desperados“ cifri z „desperados odgovorom“. Brez zamere, prosim, vendar bom vprašal: mar možnost „desperados“ odgovora ali nezmožnost resnejšega odgovora, kar je manj verjetno, če praviš, da si „dalj časa razmišljal“? Ponekod pravijo, da je boljše nekaj kakor nič (če ne rečejo: Kot pa nič?), in tako se je zgodilo, da „je (tekst, ali pismo?) torej uvrščen med ostale“ tekste, kar „daje tekstu možnost“, da se na tako resne očitke (razočaran bom, če zvem, da so preresni) resno odgovori. Zelel bi, da moje pismo bereš, po možnosti, vzpo-redno z branjem svojega odgovora in Mermoljevega „prispevka“.

Seveda se strinjam z lastno ugotovitvijo, da „Ideje in mnenja lahko (ali težko! /moj vrinek/) mirujejo, pa če imajo navadni bralci še tako veliko (ali kratko! /prosto po „Desperados“ /) pravico, da jih izrazijo.“; se pravi: da se ne strinjam zaradi vrinkov, ki pripomorejo k širšemu razumevanju desperados logike, da se ne strinjam že zaradi navadnih bralcev, ki ti, kakorkoli že, omogočajo, da v njihovem imenu razpolagaš z delom družbenih sredstev. Mimogrede, o nekaterih terminih (ker smo že pri terminih, naj si termin „družbena sredstva“ prebere in o njem razmisli tudi urednik za kulturo pri Tribuni, Blaž Ogorevc) ne bi preveč razpravljali, že zaradi možaka, ki ga poznamo pod imenom Grossvater Freud, čeprav zapiše kaj takega „ravno Desperados cifra“.

V tekočem letniku Tribune, natančneje, v desetih številkah, je bilo objavljeno 18 (osemnajst) različnih avtorjev. Ni si bilo treba beliti glave z vpraševanjem, kaj so to tipi literature ... upam, da ni bilo treba dalj časa razmišljati, kako prešteti 18 in kako (osemnajst) različnih avtorjev. Ker je v odgovoru zapisano priporočilo, naj si avtor ogleda kolofone in vsebino obeh časopisov „za nekaj letnikov nazaj“, naj še jaz svetujem, da si oglej nasprotujoča argumenta, med katerima se svetlika prekrasno retorično vprašanje: „Izven bistva torej nismo privesek?“.

Bodi dovolj! O formalizmu in konservativizmu bi se lahko prepirali na takšen način že takrat, ko smo si jezike kazali in vpili: Naš stric je umrl, vaš pa ne! Ti si pa en bitles, ja ja! Ti si pa en desperados, ha ...

O okrogli mizi 22. jaguarja letos na Tribuni pa, da je kar prav, ker je bila pred Mermoljevim pismom, prav ji je! In še to, da ji je kar prav, ker se na tej mizi „ni kaj prida izcimilo.“ ker pa mize „uradno“ ni več, „ideje in mnenja (navadnih bralcev! kako pa?) lahko mirujejo.“. Najlažje pa je reči, da je literatura na Tribuni „zaenkurc, česar pa tov. Ace Mermolja v svojem prispevku ni napisal.“ Toda „Za ilustracijo k ODGOVORU in KONCEPTU PROTI LITERATURI.“ je objavljeno pismo (hočem reči tekst) Aceta Mermolje: Literarnemu uredništvu Tribune!

B. B. NOVAK





# SMART DRUŽINE

## dva obraza revolucije (ŠE IN NIČ VEČ)

Poskusimo sedaj osvetliti „močno, centralno razmerje med dvema osebama“. Po mojem to razmerje v nobenem smislu ne pogojuje tvorbe zaprtega družinskega sistema, ki izključuje druga pomembna razmerja posameznika in ki zapira otroke v majhen sistem „primarnega“ razmerja. Čisto možno in že večkrat spoznano je, da bolj ali manj periferna razmerja hranijo osrednje razmerje tako, da bogatijo njegove kvalitete na vsakem nivoju ter krepijo njegovo silovitost. To spoznanje pa lahko spet vodi v cvforični idealizem, če ne uvidimo določenih zadržkov. Na neki stopnji razmerja med dvema osebama lahko pride do nuje, da si partnerja nekaj obljubita. Med preučevanjem razmerja se lahko domenita, da ne bosta vzpostavljala drugih razmerij, dokler se popolnoma ne sporazumeta o „pravem času“. Seveda ni nihče prisiljen, da to obljubi ali da se obljube drži – pravica reči „ne“ je fundamentalna. Obdani razbojniški naravi naše družbe in dejstvu, da vsi internaliziramo njeno razbojništvo in ga reproduciramo v svojih dejanjih (kljub najboljšim namenom) ter v vseh svojih razmerjih, je pa po drugi strani videti razumno, da dve osebi vzpostavitačasno pogodbeno vzdržnost na račun drugih razmerij. Ta pogodba je antitetična poročni pogodbi v najbistvenejši točki, namreč v trajanju razmerja.

Poročna pogodba vključuje podrejanje osebne potrebe od zunaj vsiljeni shemi časa. Skozi to podrejenost se človekov socialni čas in prostor prestavi na področje drugačnosti in pusti v nas praznino, tako da „danega časa“ (ki na koncu odstrani naš čas) ni več mogoče zapaziti. Če pa ga je zapazimo, ga lahko hočemo nazaj in takrat spoznamo, dobiti svoj čas nazaj pomeni uničujoč potres v naši precizno postavljeni strukturi varnosti ter popolno razuzdenje davno vsajenega občutka krivde o ogrožanju varnosti drugih. Čisto lahko se v obupu vdamo, toda če smo dovolj pozorni na posledice, odkrijemo, da smo pribiti na drug rog dileme o krivdi, namreč ker se naš obup progresivno razširi med vse tiste, s katerimi smo v tesnem stiku in bi jih radi ljubili.

Iz tega položaja lahko pridemo po dozorelem spoznanju, da je morda najbolj osvobajajoče dejanje, ki ga lahko storimo za druge, dejanje, ki je najbolj osvobajajoče za nas. Najbolj osvobajajoča stvar je zmeraj najbolj radostna, a radost moramo ostro ločiti od sreče (ki se zmeraj prenaša na neko obliko varnosti, to se pravi, ki je varljivo udobna restrikcija človekovih možnosti). Radost vsebuje razočaranje, pretakajoče se skozi končno točko bolečin spet v radost. Medtem ko je sreča enakomeren ton občutka, ki izvira iz varnosti, je radost poln, simultani izraz spektruma: radost na enem koncu, obup na sredini, potem pa spet radost na drugem koncu. Po moji izkušnji je v tej kulturi prav redko, da bi ljudje dovolj svobodno ihteli v obupu. Mnogo redkeje pa je, da bi se skozi tako ihtenje prikazovala neprotislova radost. Dejstvo, da je osvoboditev takoj bolečina in da zmeraj pomeni trdo delo na samem sebi od odločilnega trenutka naprej, ni nobena enigmatična ironija, temveč rezultat naše internalizacije objektivnega protislovja v buržoazni družbi.

V razmerju med dvema osebama, ki si raje izbere svojo lastno samo-razvijajočo se definicijo kot statično, od zunaj vsiljeno definicijo, obstaja vsaj možnost za spoštovanje naravne zgodovine povsem odzivetega razmerja. V vsakem razmerju med dvema osebama, na primer, intenzivnost seksualne potence naravno niha. Oba partnerja ali eden od njiju se lahko spolno za precej časa umakne, česar se ne da zreducirati na razrešljiv „nevrotični konflikt“ – pa če kdo še tako ubogljivo in z občutkom krivde poskuša spolno delovati. Seksualni zapletji z ljudmi izven dvojice lahko popolnoma podprejo intradiadski umik, če uničimo eno najosrednejših utvar – utvaro o količinski izmerljivosti ljubezni.

Seveda se da tudi ljubezen kot vsako pridobljivo izkušnjo zožiti na stanje bivanja, ki ga lahko naprej zožimo na stanje udobnosti in potem fetišiziramo kot vsako drugo udobnost. Postane nekakšen paket z družbeno predpisanimi dimenzijami, ki se jih tudi v okoliščinah kakšnega posebnega razmerja ne da povečati. Človek ima (najprej ga vodijo, da verjame, nato pa se v tej veri vodi sam naprej) na voljo le določeno mero ljubezni, ki jo lahko nudi. Če da skoraj vso svojo ljubezen eni osebi, mu je ostane sorazmerno zelo malo, ki jo lahko porazdeli ostalim. Če operiramo s to naivno algebro, moramo zaključiti, da izkusimo vsako dejanje ljubezni kot izgubo določene notranje količine ljubezni. Zdi se mi, da iluzorna teorija ljubezni kot o poštnem paketu izvira iz prepoenostavljanja polne strukture ljubezenskega akta. Ta akt vsebuje naslednje izkustvene elemente, če vzamem za primer, da oseba A ljubi osebo B: A internalizira bolj ali manj „celotno sliko“ Bja v določenem časovnem razdobju; čas so v okviru merjenja lahko leta ali sekunde – slednje zato, ker se ljubezni ni treba dolgo časa oblikovati ter ji ni potrebno dolgo-trajno zaupanje temu posebnemu razmerju med dvema osebama, kar bi vneslo mnogo obravnavanja poleg osnovne linije ljubezni.

„Med“ in „po“ (1) tem aktu internalizacije se dogaja druga oblika delovanja, in to je delovanje na aktu internalizacije. To drugo dejanje, če naj bi demistificiralo možnost ljubezni, izrine kolikor mogoče prejšnjih internalizacij, ki si jih je človek ustvaril z ostalimi v svojem življenju, in pusti relativno nenadmešeno prisotnost v Ajevi izkušnji osebe B. Prejšnje internalizacije se držijo vsake nove internalizacije in tako preoblikujejo Bjevo potencialno prisotnost v Ajevi izkušnji v relativno odsotnost. Če recimo A skrajno poistoveti Bja s svojo materjo na nekem nivoju, ki se ga komaj zaveda, točno lo te mere ne more ljubiti Bja, kolikor B – kot B – odsoten zaradi tega poistovetenja. Človek pa lahko ljubi le na osnovi interne prisotnosti (četudi je kdo govoto kar srečen ob odsotnosti).

Naslednje, A v izkušnji Bja registrira svojo registracijo prisotnosti Bja. Komunikacija je lahko besedna ali ekstraverbalna, ali pa oboja. Zaradi nadaljnega delovanja na Ajevi strani B v vsakem primeru prepozna Ajevo prepoznanje sebe: prepozna pa tudi svoje prepoznanje Ajevega prepoznanja sebe.

Naslednji nivo strukture, ki je posebno pomemben, je Bjevo delovanje, po katerem A vidi, da B prepozna Ajevo prepoznanje sebe. Pomembno je, da je sama eksistenca tega, kar smo imenovali ajev akt ljubezni, odvisna od mogoče subtilnega, komaj opaznega delovanja z Bjeve strani. V običajnem družbenem kontekstu lahko B zatre svoj akt izražanja registracije Ajeve registracije Bja, prav kakor lahko A zatre to, da se zaveda Bjevega zadržja. Zelo težavno postane to v razmerjih, imenovanih psihoterapevtska, kjer se mora A (v tem primeru „terapevt“) znebiti zadržja tega, da se zaveda Bjevega zadržja sebe, da tako omogoči zdravilno ljubezen, ljubezen, ki je dovolj disciplinirana, da se lahko izogne napačnim dejanjem; ne sme oskruniti spoštovanja, ki ga morata imeti partnerja do časa drugega, če naj se izogneta usodnemu (a spet dovolj udobnemu) padcu v prepad.

A vrnimo se na začetek vsega tega, kajti doslej smo se več ukvarjali s predpogojeno strukturo ljubezni kot z njeno osnovno definicijo. Ko sem govoril o odpravljanju povezanih notranjih sledov drugih prisotnosti, je bila implicitno prisotna odpravitelj tujih elementov, ki bi utegnili zastrupiti novo notranjo prisotnost. Z drugimi besedami, B je lahko ljubljen ali osvojen ali (običajne) oboje – pod krinko drugega. („Drugega“ lahko tukaj imenujemo non-A1, non-A2, non-A3, to se pravi ena ali katerakoli Ajevih prejšnjih internalizacij drugih). V ljubezni je definitivno prav to, da človek odreže svoje občutje, lažno transponirano na novo prisotnost, kar mu omogoča svobodno ljubiti – in vzajemno prepoznana svoboda ljubiti le ljubezen. Seveda, če je A svoboden, da ljubi Bja, prav lahko zasvoži Bja, če mu B da razlog za to. Navdihneno ugibanje pa nam pravi, da bi bilo po dovolj preganem transponiranem negativnem občutju mogoče znova zameriti le na osnovi kršitve ljubezenske discipline. Prekršimo pa jo recimo takrat, ko ne spoštujemo dovolj pazljivo partnerjevih potreb po notranjem času. Besede „Daj mi časa“, tolikokrat izrečene v razmerjih, lahko razumemo ne kot potrebo po ljubezni, spoštovanju in potrežljivosti, temveč kot razboljeno, zmedeno izjavo iz potrebe ljubiti. Toda kdo še lahko čaka v svetu, kjer je čas vpet med urne kazalce in simboliziran z zamračeno družbeno pakso izven vsake realnosti ter v denar, drek, sezname pa ritualizirana anti-dela?

Izkušnja, ki so jo razvili v Londonu v zadnjem desetletju, se je osredotočila na razvoj dehierarhizirajočih skupnosti (2), v katerih so bili (v drugih primerih bi bili) nekateri člani psihiatrično ožigosani kot „blazni“ ali s kakšnim ekvivalentnim žargonskim izrazom kot „šizofrenični“. Zdi se mi pomembno obravnavati te skupnosti, kajti njihove implikacije se poleg resničnih kvalitativnih in radikalnih inovacijah širijo daleč preko ozkih meja psihiatrije in „revolucij“ v psihiatriji ter zahtevajo zgodovinsko prevrednotenje vseh človeških dejanj, ki so bila označena kot blazna – ultimativno zahtevajo, kot verjamem, integracijo „izkušnje blaznosti“ v umih vsakogar med nami, kjer bo predstavljala bolj razširitev zavedanja, kot pa da bi bila vir preplašenemu žrtvovanju manjšine. Prav tako človek uvidi, le da s hitrejšimi praktičnimi posledicami, da pri ljudeh, ki se zberejo, da bi ustanovili osvobajajoče komune in mreže brez eksplicitnega psihiatričnega značaja, zrastejo podobni problemi v zvezi z obravnavanjem motenj v nekaterih članih, skupaj s skušnjavo, da bi motnjo odpravili z nasiljem, ki bi podvojilo nasilje celotne družbe, se pravi s takim delovanjem, da bi izključili in utišali moteno osebo.

Ker so skupnosti, ki sem jih omenjal, opisane v kupu publikacij, bom preprosto naštel določene principe njihovih organizacij ali boljše anti-organizacij.

Prvič, ni nobenih psihiatričnih diagnoz in torej do prvega koraka razveljavljanja ljudi ni prišlo. Dejanski pomen „diagnoze“ je v družbeno razpoložljivih okvirih suvanje meča skozi srce spoznanja. Je umor možnosti spoznavanja človeka, ki ga izvrši predstavitev človekove realnosti v dozo družbene pseudo-objektivnosti. Prilepiti komu oznako kot „šizofreničen“, „paranoičen“, „psihopat“, nekakšen „spolni izprijenec“, „adiktiranec“, „alkoholik“ pomeni usmeriti svojo raketo z nabojem proti nekemu mestu. Čez nekaj časa, ko je stvar že malo pozabljena, postane pritisk na gumb tako nepomembna stvar, da kar ni več dejanje. Bomba je delovanje, delovanje na sebe, da bi negirala sebe, Nakar končamo v opustošenem telesu in duhu, četudi je bil vir tega opustošenja učinkovito izgubljen.

Dejstvo, da v teh skupinah ni ustvarjena nobena rezervoarja za napačne kategorizacije ljudi, je predpogojeno z dehierarhizirajočo skupine. Strukturo dvočlenske vloge doktorja ali sestre proti bolniku so odpravili postopoma ali takoj. Nekateri med ljudmi bi se, transponirani v institucionalno strukturo umobolnice, imenovali psihiatri, drugi bi se imenovali bolniki. V skupnosti pa so preprosto ljudje, med katerimi so eni bliže spremenljivi realnosti skupine in spremembam, ki se odvijajo znotraj vsake osebe v skupini, a ti ljudje s karizmo vedenja bi prav lahko bili „bolniki“ v konvencionalni ureditvi. Skratka, skupnosti so kraji, kjer ljudje so, in ne kraji, kjer se ljudi zdravi. Bivanje je aktivno in živo, je odločanje proti napačni pasivnosti, da se človeka zdravi ali kakorkoli z njim ravna.

Positivni center izkušnje skupnosti vsekakor domuje v zagotovitvi, da bo nekdo zmeraj spremljal človeka na njegovem potovanju v ali skozi sebe. Ta „zagotovitev“, da obrnemo buržoazni jezik proti njemu samemu, ne vključuje velike delniške družbe, katere akcije so točno navedene na finančni strani časnika The Times, temveč implicitno obljubo, ki jo eden ali več ljudi da drugim. Če hoče iti človek dovolj globoko skozi izkušnje osebne dezintegracije in potem reintegracije, dozi izkustveno destrukuiranja svojega modela življenja in potem restrukturiranja le-tega, potrebuje obljubo, da bo nekdo drug dovolj nevtralen – to je primerno, brez osebnega brušenja sekire – skupaj z njim pazljivo šel skozi vso izkušnjo. Potreben je nevšešavajoč se človek, ki je čisto preprosto človek, ki ne čuti potrebe, da bi se na vsak način vmešal. Nekdo, ki bo pustil drugega biti (3).

Poleg tega sledi antipsihiatrična skupnost principom katerekoli komune.



Na primer dialektiki med samoto in bivanjem z drugimi ljudmi, ki doseže lastno sintezo v dejavnosti prihajanja in odhajanja – sinteza, ki bi jo lahko domišljjsko reproducirala predstava nekega človeka s televizijskim sprejemnikom v Wimbletonu, človeka, ki nič več ne obrača glave na desno in levo, temveč gleda naravnost naprej v škatlo, zakaj navsezadnje se igra dogaja tam.

Ta dialektika se reflektira v arhitekturi centra in se prenaša na princip samostojnih celic (v kateri se seveda lahko vselijo drugi ljudje in jo delijo s stanovalcem po svobodni in polno priznani odločitvi med njim in seboj) ter skupnih stanovanjskih področij, v katerih lahko vsakdo preživi več ali manj časa. Če se nekdo tako odloči, mu ni treba videti nikogar tedne, mesece ali leta. Če pa hoče ali potrebuje druge, pozna kraje, kjer jih bo našel. Preproste ureditve kuhinja v vsaki sobi (ali najmanj dve kuhinji za skupino dvajsetih ljudi) bi onemislile prepire zaradi uporabe osrednje kuhinje, ki je zmeraj eden najosnovnejših teritorialno-imperativnih kamnov spotike v komuni.

Drugi, s prvim povezani princip, ki se nanaša na vsako komuno, je spoštovanje pravice vsakogar, da odvrne „ne“ na zahteve ali želje drugih. Ta „ne“ je lahko začasen ali trajan, a v vsakem primeru zahteva polno pozornost, kajti vsakršna kršitev tega „ne“ pomeni kršitev svojih lastnih potreb po času, če le-te jemljemo kot sintezo zunanjega (socialnega, biološkega) in notranjega časa, na tretjem nivoju pa tudi časa, ki ga človek potrebuje, da ustvari to sintezo.

Nadalje obstaja princip vedenja, da nekdo ve. Lahko se izraža v raznih oblikah. Taka je izkušnja, ko se človek sreča s svojo družino ob prisotnosti posrednika, tako da lahko prvič objektivno vidi svojo družino kot kvazitotaliteto, ki se je ustvarila zanj in vladala nad njegovim življenjem iz notranjosti njegovega uma. Svojo interno prisotnost pa je jačila z množicami zunanjih manevrov, vezi, pasti in podobnega. Te stvari so tako težko opredeljive, da človek čuti, da mora trpeti zaradi paranoidnih zmot.

Vendar lahko človeku, ki je izkusil drugo osebo v času mogoče komaj enournega srečanja, to pomaga, da si spravi svojo družino iz glave na polje polne vizije. Če človeka njegova mati „vseskozi“ pozna, kaj nastane iz situacije, v kateri ta človek ve, da nekdo izven družinske strukture vseskozi pozna vseskozno poznavanje njega s strani njegove matere? Če človek kot otrok svojih staršev ve, da je lahko tudi vedec spoznan, lahko komuna ponudi upanje na osvoboditev celo staršem in preko njih psihiatrom.

Na osnovi izkustva tovrstnih skupnosti začne človek spraševati navidezno tako nesmiselna vprašanja kot ta: Kakšna je razlika med umobolnico, in univerzo, zakaj ne morejo univerze postati umobolnice in zakaj ne morejo umobolnice postati univerze? Zunanja ureditev je kar podobna, administrativna zgradba in razni oddelki, vile, laboratoriji, poklicna terapija in tako naprej. Nekatere univerze imajo ograje in lože za stražarje, ki ugotavljajo, kdo prihaja in kdo odhaja. Ironija v tem je, da verjetno nikoli nihče ne odide in da prav gotovo nikoli nihče ne pride. Obe instituciji sta zapolnjeni z lažno skrbjo, ki se skriva za zmedeno, paternalistično-materialistično vrsto na strani „stražarjev“, ki delujejo proti „zastraženim“. Obe sta dobri materi (alma mater), s prsmi polnimi starega strupa, pomirjeval v vsaki predstavljeni obliki, vsega od pravih tablet za prave ljudi do pravih poklicev za prave diplomirance. Obe plaši spolnost in kar se tega tiče, tudi realnost človeških odnosov v katerikoli obliki. Obe instituciji vodijo žalostni, sivi, anonimni, malenkostni služabniki časa iz časa službuječe družbe, ki lahko le interno opravičijo svoje lastno služabništvo z zaslužjenostjo drugih, ki bi lahko sami vodili stvar toliko bolje, kolikor so manj preplašeni in ne potrebujejo več stare senilne strukture tistih, ki se pretvarjajo, da so njihovi mentorji.

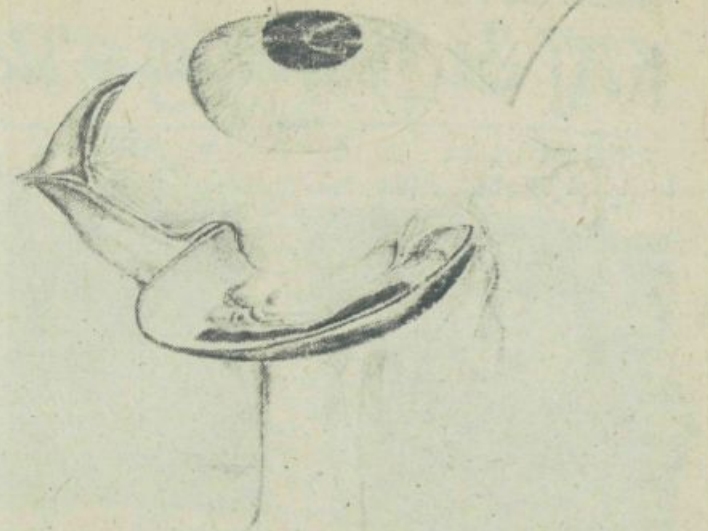
Premišljevanje te vrste nas vodi naprej do druge vrste skupnosti, ki bi jo lahko precej arhaično imenovali spiritualno, ezoterično, spoznavno. Ob definiranju novega pomena revolucije v današnjem prvem svetu (za odna Evropa in Severna Amerika ter kar je pod vplivom le-teh, op. prev.) n.slim, da mora zdaj poleg priključitve oblik aktivnosti, ki so osebno osvobajajoče v smislu „terapije“, v masovno družbeno gibanje, človek uzreti priključitev dejavnosti, ki so v določenem smislu „spiritualne“. S tem smislom mislim radikalni razkorj lažnih eko-struktur in človek naj bi bil vzgojen, da se v njih izkusi. Razkorj možgansko-pralne samo-predstave, v katero človeka hudobno indoktrinirajo najljubeznejši, najbližji ljudje z najboljšimi nameni na svetu – njegovi starši in učitelji. Gotovo človek ne more pokazati nobene velikodušnosti ali usmiljenja do njih, dokler jih ne more pripraviti do tega, da vidijo, da se ne namerava več podrejati zadržanemu vozlu vrvi, ki je okoli njihovih vratov. Edina pot, da vnesemo svoje sočutje med druge, je bližnjica do naše lastne osvoboditve.

V tem smislu bi se spoprijel s tistim aspektom revolucije, ki se kaže kot univerzalno razvezovanje polne spiritualnosti, v kateri se oblike religiozne izkušnje v katerikoli in vsaki spiritualni tradiciji povrnejo za zgodovinsko točko, ko so postale institucionalizirane, birokratizirane in depersonalizirane, in postanejo osebno prikladne za odkrito konfrontacijo v komunalni skupini, kjer nihče ne spreobrača nikogar razen samega sebe. Stvar spoznanja je, da nad točko samo-zdržitve ni ničesar združiti – grobo povedano je to stvar srečanja sebe in naknadne odločitve, če človek hoče nadaljevati razmerje ali ne.

Med mnogimi že pozabljenimi možnostmi, ki jih moramo spet omogočiti, se mi zdita najsprednejši dve: spomin na svoje sanje (ponovno združevanje raztrganih struktur, ki jih proizvajamo kot raztelesevalec samj in so pred nami kot take skrite) ter polna izkušnja obsega možnosti samo-uboja. Pravih sanj se spomnimo in jih prepoznamo. Pravi samomor je prav tisti, ki ga ne izvršimo. Najbolj avtentičen samomor naše dobe (se pravi po Kristusovem, je verjetno samomor Kirilova v Besih Dostojevskega, in ta je, kakor je treba, izmišljen).

Glavni funkciji komune morata biti: prvič, da novo iznajti možnost registriranja svojih sanj najprej pri sebi, potem pa še z najmanj eno osebo, najbolje s tisto, s katero človek spi, in drugič, odkriti izgubljene adolescentne fantazije o samomoru in celo še bolj izgubljeno infantilno vizijo smrti ter o teh fantazijah odkrito govoriti z drugimi.

Na začetku tega poglavja (15.–16.št. Tribune op. prev.) sem pisal o potrebi po ponovni obravnavi pomena revolucije v deželah prvega sveta. Zdi se mi, da mora ta obravnava temeljiti na mikrosocialni izkušnji, obdelani v skupinah v odkritih konfrontacijah. Če naj govorimo o mestnem gverilskem vojskovanju kot o odločilni strategiji v deželah prvega sveta, moramo spoznati mnogoterost v orožju, ki bi se ga dalo uporabiti. Molotov-koktajli gotovo imajo svoje mesto v značilno organiziranih študentsko-delavskih uporih, v organiziranem anti-kriminalu, kot je pljenje trgovin, in v požiganju anti-popularnih institucij, ki ga očitno dikтира objektivni kontekst upora črnih getov. Toda uporabimo lahko tudi druge vrste bomb. Zame je revolucionarno dejanje, če v nekaj mesecih ali letih človek transcendirata glav-



ne dele svoje mikro- in makrosocialne pogojenosti v smeri spontane samozagotovitve, polne osebne avtonomije, ker je v sebi odločno dejanje protinasilja proti sistemu. To pomeni, da je oseba pripravljena tako, da malo takih. Nad eno-osebno lestvico, pa na neki način še zmeraj prihaja od ene osebe, je eksplozivni potencial skupine ali mreže, ki po dolgotrajnem delu prikaže možnosti, prvič, za življenje sposobnih in drugič, uspešno se razvijajočih odnosov, ki so po najbistvenejših parametrih antitetični buržoaznim odnosom, ki so vcepilni, neizbrani, nerazvijajoči se neustvarjalni in ki so zmeraj vzorec nuklearni družini v njeni originalni ali prevzeti obliki. V nekem zgodnjem eseju (4) sem pisal o potrebi po razvoju Revolucionarnih centrov zavesti. Ti bi se oblikovali kot anti-institucionalna, spontana združevanja ljudi, in bi delovala zunaj formalnih birokratskih struktur tovarne, šole, univerze, bolnice, komunikacijskih družb, umetniških institucij (tako v smislu umetniških šol kot politike galerij) in tako dalje. V tej obliki združevanja ne bi prišlo do nikakršnih potlačitev osebne realnosti kakega člana na način serializacije (to je ustvarjanje vrst delavcev v institucionalnih strukturah, čakajočih na avtobus, ki nikoli ne pride). Prišlo bi tudi do paradigmatičnega vpliva, ki bi se razširil na druge potencialne skupine.

Revolucionarni značaj teh skupin (ki takoolitako že rasejo, četudi brez programa) leži v uničenju protislovja med obupno nadzorujočimi operacijami buržoazne družbe, ki hoče anonimizirati, urejati in kategorizirati ljudi, ter impulzom, ki kljub vsemu dejansko je v ljudeh, namreč da bi kričali svoje ime v svet in oznanili svetu svoje delo – v bistvu zato, da bi se pokazali svetu, zato ker so lahko sami pričeli gledati vase.

A stvari ne morejo počivati na nivoju, kjer se naglo širi let prevrat na mikropolitni osnovi osebne osvoboditve. Osvoboditev se izpopolni le z učinkovito makropolitčno akcijo. Torej morajo Centri revolucionarne zavesti postati tudi Rdeče baze(5). Makropolitčna akcija mora biti v bistvu negativna in obliko raztapljajočih se struktur buržoazne moči mora napraviti impotentno s kakršnimkoli in vsakimi sredstvi. Le-ta so lahko revolucionarno posnemanje taktike strukture buržoazne moči. Ta struktura je pohlepna, golta ljudi in požira njihovo delo, pri tem pa serje neprevajljive ostanke kot plače, obscene počitniške kampe in podobno. Zakaj torej ne posnemati pohlepa tega sistema, tako da bi kolikor mogoče točno sledili njegovemu zgledu? Navsezadnje je lahko človek komajda kaj bolj moralen. Z drugimi besedami, če šefi ali univerzitetne oblasti dopuščajo, zahtevajmo in izsiljujmo več in več „dopuščanj“, dokler oni ne spoznajo, da sploh nimajo kaj dati. Potem ko uničimo to lažno družinsko strukturo, moramo le še zagotoviti, da se ne bo ponovno vzpostavila. Revolucija ne postane zgodovinski akt, temveč zgodovina sama – kontinuirana Revolucija. Po drugi strani pa lahko pokažemo, da so strukture buržoazne moči brezmočne, če odštjemo moč, ki jo sami obogljivo vlagamo vanje. Pokažemo pa to tako, da dosežemo njihovo dezorganizacijo. Nekaj zelo preprostih, a pazljivo izdelanih akcij lahko to stori.

Poleg teh taktik so še bolj konvencionalne, štrajk, sit-in, toda delo na mikropolitnem nivoju lahko s teh taktik zbije ekonomičnost, to se pravi, da se v kontekstu prvega sveta to nikakor ne tiče zgolj več kruha, temveč več kruha in mnogo več realnosti. Skratka, nočemo le zvečiti svojega hleba, temveč uničiti sistem, tako da lahko končno spoznamo okus po samih sebi.

Prevedel Bogdan Lešnik

#### OPOMBE

- (1) Zapustili smo področje kronologije objekta; „prej“ in „pozneje“ se nanašata na subjektivni čas osebne „temporalizacije“ ali samo-merjenje časa.
- (2) Skupnosti, ki so jih ustanovili pod varstvom Philadelphia Association, London. Prva med temi komunami je bila Kingsley Hall, East London.
- (3) To se nanaša tudi na druga področja medicine, ne le na psihiatrijo. Na primer, koliko ginekologov lahko dovoli svojim pacientkam, da imajo svoje lastne otroke, to je pacientkine in ne ginekologove otroke? Kot del ginekologovega usposabljanja bi predlagal, da bi vsaj eno uro na teden sedel in poslušal eno svojih pacientk, ki bi govorila o tem, kako je biti ženska in imeti otroka.
- (4) D.G.Cooper, „Beyond Words“, v knjigi D.G.Cooper, ed., The dialectics of Liberation (Harmondsworth, Middlesex: Penguin, 1968)
- (5) Vidim, da je to najučinkovitejši pri oblikovanju cestnih komun, kjer ljudje v dobrih odnosih in s podobno politično orientacijo kupujejo stanovanja in hiše v isti ulici ter se angažirajo v delitvi na vsakem nivoju.



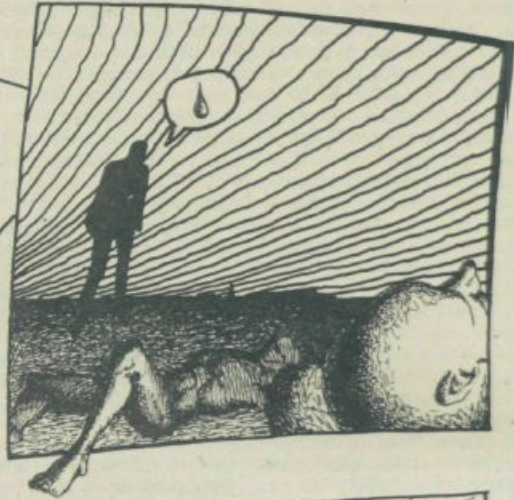
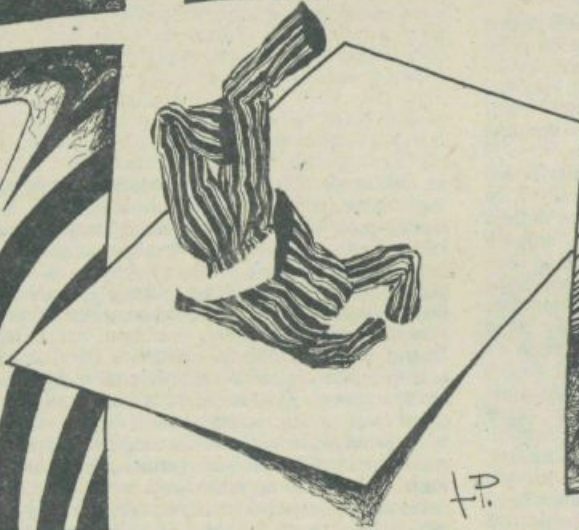
ZDRAVKO PAPIČ:

# KAJ SE JE ZGODILO NA DAN SV. VALENTINA

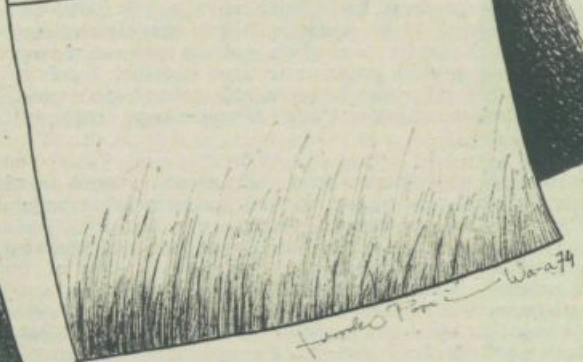
TISTO POPOLDNE SE JE  
TINE ZGODAJ ZBUDIL...



IN POTEM SE JE  
ZAČELO...



POTEM JE BILO SPET VSE MIRNO



Zdravko Papič Wa-a-74



Dober opazovalec bi zaznal, da so se mimoidoči nekoliko bolj togo premikali. Drža telesa jim je narekovala zaprtost in neosebnost. Natanko tako so mislili, ali zelo enako hodili, kot mislili.

Res, da je bil tudi on neoseben, res, da je tudi mislil v skladu s svojim telesom in obratno, le da je bila težava v tem, ker je hotel iztržiti čim več.

Vzajemno so se razosebljali, kar je bila edina napaka, če je pomislil, da predstava ne prinaša toliko, kot bi potreboval; potreboval pa bi mnogo, če je on napravil proračun želja in potreb, in zelo malo, če so bili ocenjevalci – mimoidoči. Kdo bi mu lahko nazorno in tako prepričljivo razložil, da bi bil človek prepričan, kako je čisto lahko, da je ravno obratno? Ker ni bilo nikogar, ki bi imel to odliko in voljo, si je sam – razkladal.

Vsekakor je bilo nekaj narobe. Predstava ni hotela steči, ker ji je nekaj manjkalo do predstave. Odjemalci niso bili pravi gledalci, ker jim je nekaj manjkalo do pravih odjemalcev.

Poskusil je razvozlati. Poskusil je najti rešitev. Poskusil je razložiti in razlagal. Poskusil mu je pomagati. Za boga milega. Samo majhne korekture bi treba vnesti. Nekaj takega bi bilo potrebno, da bi pritegnil pozornost.

Vsi poskusi so propadli, oglasila se je užaljenost, ker on ni igral, ker mu je bilo nemogoče igrati in tako zahtevati plačilo, ker kaj takega ni bilo mogoče; zategadelj, ker je on tako živel; se pravi, da ni opravljal nekega določenega dela, ki bi ga lahko izboljšal, saj njegovo prosjačenje, ki ga je imenoval beračenje, ni bilo kaj drugega kot takšno življenje.

Čisto majhekne korekture bi bilo treba vnesti pa bi bilo njegovo prosjačenje, ki ga je imenoval beračenje, uspešnejše in bi bilo njegovo nič kaj drugega kot takšno življenje, nekoliko boljše življenje, če ne še kaj drugega. Stopal je po pločniku. Bolj slabo je pazil nanj, ker je venomer mislil nanj... ne, ni mislil, neljuba pomota... ker je venomer mislil na razno-rzavne reči. Med razno-rzavnimi rečmi je danes, slučajno, mislil nanjo. Prišel je do vogala. Čisto nič slučajno je mislil nanjo. Na vogalu je zavil levo, pričel šteti svetlobne izveske, pozneje šteti, pozneje brati.

Domov je prispel v največji vročini. Vrgel se je na posteljo in se ohladil. Nekoliko si je odpočil. Sedel je na rob in razmišljal. Potem, ko je vstal, je pričel razmišljati, kako potešiti lakoto, ustreči si, ustreči tej in še velikanski množici drugih stvari, ki so problematično vezane na te probleme.

Trgovina mu je bila pod nosom. Boljšega si skoraj ne moremo želeti, razen dovolj drobiža, da bi človek tudi z veseljem skočil vanjo, ker mu je trgovina že pred nosom. Prav mikavno je steknila željene artikle, ko sta si stala takorekoč iz oči v oči.

Ravno tisti dan se je zgodilo, da je nekako zbral tristo starih dinarjev. Ni bilo mogoče kaj drugega kot, da se je zapodil v tisto mikavno trgovino. Odločil se je, da kupi nekaj, kar stane manj kot tristo dinarjev, kolikor ostane, bo, kolikor ostane, naj bi ostalo, da bi nekako zneslo za trolejbus. Ni vedel točno, koliko bo ostalo, da se odpelje do znancev in še do znancev po denar.

Sklenil je vzeti pol kile kruha, potem je kupil pol kile črnega. Uvidel je, da bo, zaenkrat, najbolje, samo kruh, ker pozneje razpolaga še s kakšno možnostjo več kot bi sicer.

Stopil je do blagajne, čakal v vrsti in poslušal blagajničarko, zelo lepo dekletko, o ja, zelo, poslušal vsoto denarja, ki ga je moral sleherni kupec odšteti, vsi ljudje v vrsti pa so mirno gledali po artiklih, za višine cen, ki jih je vpila blagajničarka, se še zmenili niso; tako čudovito mirni so bili. Nekakšna deveta briga jim je bilo.

Dekle za blagajno se reklo, da je pol kile črnega, udarilo na tipke, pred njim sta dve ženski še vedno nalagali v torbi, moral se je izviti iz vrste, stegnil roko, dal kovanec, ko je slišal, da je petindevetdeset, vsi ljudje so obrnili glave vanj, iz oči se jim je zasvetil kratek strah, v vsakem zrenju se je brala bojazen, da bi ostali brez dinarjev, da bi ne imeli dovolj, v naslednjem hipu se je pa zablesketala mavrica usmiljenih in bodrilnih pogledov, nakar so nadaljevali s pogledovanjem artiklov, jih jemali, ne da bi gledali za ceno, mirno stali, kot bi jih dekletko za blagajno ne zanimalo, čeprav je bila dobra punca, zato ji je pustil tistih pet starih dinarjev, ki bi jih morala vrniti, in pa zato, ker je bila zares prav čedna punca, in še zato, ker sta bila soseda, in še, ker se ji je zdel zal in dober fant, in navsezadnje pa še zato, ker sta zelo vedela, zakaj da, o ja, zelo.

Kruh je postavil na mizo, se usedel, pogledal skozi okno, odščipnil košček tega kruha, gledal. Zvečil in mislil na kdove kakšne reči, poleg tega, da je premišljeval c ljudje, ki trepetajo tako brezbrizno, ko bi jim bila deveta briga. Dokler je jedel, je mislil tudi o tej stvari, nehal pa, ko je počepal tiste pol kile črnega.

Naenkrat je bil v zadregi. Ker bi še nekoliko jedel. Pa je zmanjkalo. Kaj naj počenja. In je bil kar naekrat tako. Zoprno dolgčas. Da se je silno nerodno počutil. Prav nič ga ni mikalo, da bi se s čimerkoli ukvarjal. Ker se ni imel s čim ukvarjati. Sklenil je, da stopi na ulico in, da zavije na senčni pločnik in, da razmisli, kam, da bi jo ubral, ko pride trolejbus, in dokler da je mislil na vse to, je trolejbus pripeljal, da je vstopil, odštel osemdeset starih dinarjev. In, da se je tako odpeljal v mesto.

Ni vstopil. Komaj, da se je dvignil iz stola v sobi, ker se je nekoliko počasneje gibal kot mislil; zaprl vrata, pričel peščiti, tisto, že tisočkrat, prehojeno in zoprno, dolgo ulico in drugače, tudi zoprno. Hodil po sredini in obračal glavo v desno zoprno in levo zoprno stran, se nekako pridrsal do njenega konca, zavil čez prehod in odpeščil mimo trolejbusne postaje proti centru, ko je prepeščil tisto. V takem primeru je vedno prihranil osem kovačev, kar je pomenilo, da je imel sedaj dva nova dinarja.

In bi bilo njegovemu življenju, ki ga je imenoval beračenje, konec, če ne še kaj drugega, kar bi se dalo prekrasno izvesti z njegovim socialnim talentom. Pa kako, za milega bogeca, naj bi mu človek razložil, da so potrebne čisto majhne korekture, kar bi lahko pomenilo, če bi se reklo, da bi bil pravzaprav osveščen, kaka vloga mu po pravici pritiče v razredu njegovih talentov, če bi se reklo kaj argumentom, ki podpirajo korekture, v prid, bi dejali, če bi rekli.

Lahko bi bilo življenje vredno še kakšnega življenja. Samo, da bi se v takem primeru moral skrajno in z veliko mero osveščenosti korigirati, če bi se lahko tako reklo, kar bi mogoče pomenilo, da si je pustil zelo nazorno razložiti, da predstava ne prinaša toliko, kot bi potreboval mogoče še kakšnega življenja.

Tako je imel ta dva dinarja. Vrtel ju je po rokah, dokler ni srečal nekega bežnega znanca, ki mu je dal en novi dinar. Kupil bi lahko cigarete in še sedemdeset starih dinarjev bi mu ostalo, če bi kupil Ibar cigarete, seveda. Šel je še nekoliko naprej in se spomnil, da bi lahko kupil Niško Moravo, če bi imel samo še tri kovače. Od nekod se je pripodil Janko, mu dal pet kovačev, ki jih je po naključju dobil, se mu pridružil in zavila sta proti najbližji trafiki. Ostalo jima je trideset starih dinarjev, ker sta kupila Niško Moravo, odvila zavojček, potisnila med ustnice vsak svojo cigareto, stopila na pločnik in naprej, da bi poiskala prvega s prižgano cigareto, da bi jima prižgal, istočasno pa sta spešila naprej, kar je bil tudi njun namen, in še to, da sta se neugnanostno veselila, ker sta na ta način čisto nehote ubila dve muhi na en mah, tako jima je šlo na roko, presneto reč.

Kaj hitro sta nekje zagledala Milana, mu ponudila cigareto, zlati fant pa je našel v žepu dve zlomljeni vžigalici in košček skatlice, da jima je prižgal, potegnili še sam in stopil z njima, kar je bilo tri muhe na en mah, če ne cel roj muh, kar ni od muh. Šli so po mestu, kadili in ugotovili, da imajo točno stoosemdeset starih dinarjev, ker je Milan imel dinar in petdeset par, za tri kave jim je manjkalo še šest kovačev, zato so vprašali prvega znanca v Pasazi in dobili. Do Degustacije jim je dal Žvan še en dinar, vprašal, kam, da so namenjeni, povedal, da gre domov.

Ker nima kam, bi šel pa kar domov, potem je z njimi slonel še nekaj časa, mimogrede ujel od znanca pet kovačev, spil z njimi kavo in se jim pridružil, ker so šli gledat v Kobilarno. Med potjo se je drl, prepeval in smejal ljudem, ki se jim ni zdel niti malo smešen, imeli so ga, najbrž, za norega ali pa vsaj čudnega, tako nekako, kot je taka mladina, ki je skrajno nesramna.

Mimoidočega Franka so blokiral in si sposedili celega jurja. Milan se je kar kmalu spomnil, da bi nekaj jedli. Fižolova solata je bila v Kobilarni po dvestopetdeset starih dinarjev, z dvema kosoma kruha vred. Ostali so jim trije dinarji in osemdeset par, od katerih so dva dinarja in sedem kovačev odšteli za tri kave, ker je Janku plačala kavo neka frklja. Žvan je hitro popil kavo, se hitro naveličal sedenja.

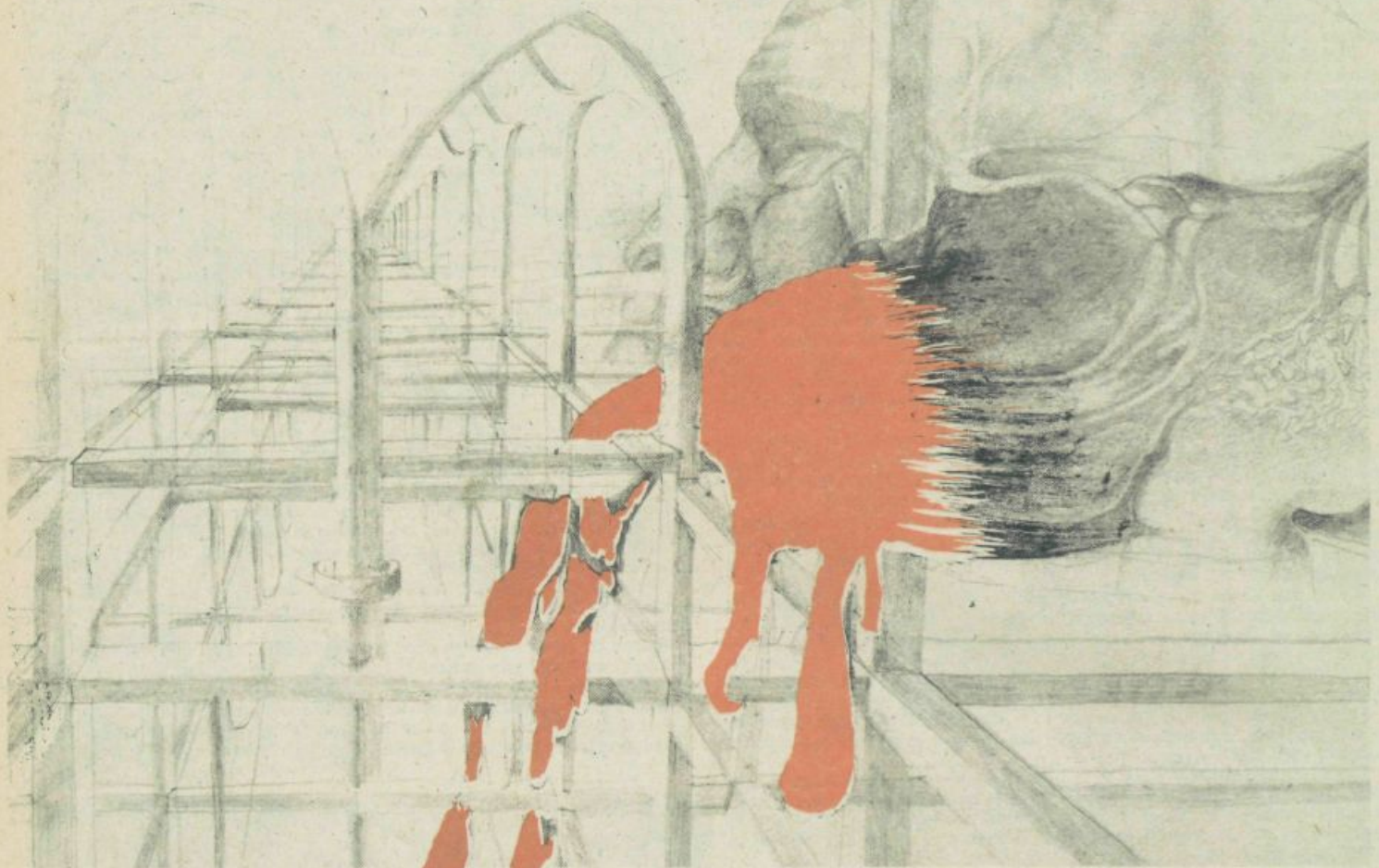
Vstal je, jim pokazal jezik in odšel domov, ker ni bilo prav nič pametnega. Čez čas je rekel, da raje ostane z njimi, ker tako ni kaj pametnega.

Tisti čas, ko so hodili po ulici, je rekel Janko, da sliši sireno, kar so ostali spoznali, da bi naj bila gasilska sirena in da brzkone nekje nekaj gori. Kje le gori in kje da imajo ognjenega petelina v strehi, so menili, pa niso utegnili dognati. Ker je nenadoma Janko nekaj rekel, so obrnili glave. Zazrti so dojeli smisel njegovih besed, ker so strmeli in niso storili običajne oslarije, ki so jo navadno uspičili, tako lepa in ljubka je stopicljala mimo njih. B.B. NOVAK





# O (verjetno ne zadnjem) fašistoidnem tangu



Ta zapis se lahko bere tudi kot filmska kritika, čeprav upam, da mi ga bo uspelo formulirati tudi preko pojma filmske kritike, ki ga je slovenski zavesti „vsilila“ posebna plast „modernih“ intelektualnih obrtnikov. „Poslednji tango“ pa je dober primer za to, da bi poleg „strokovnih“ filmskih kritikov lahko še kdo kaj rekel. Gre namreč za film, ob katerem je že vnaprej mogoče pričakovati, da bo leporečniški filmski kritik videl marsikaj in bo ugotovil, da masam, ki si ogledajo ta film, žal niso dostopne vse pomenske plasti, ki so se razkrile njemu – zaradi prodornega semiološkega vpogleda.

V tem zapisu nimamo namena „približati“ ta film „nekultiviranemu“ gledalcu. Gre nam za obravnavo „Poslednjega tanga“ kot posebnega fenomena filmske industrije, ki spriči svoje glasne prisotnosti v svetovni (in to ne samo v ekskluzivni) javnosti naravnost provocira k vprašanju TUDI o socialnem kontekstu, v katerem tak proizvod deluje. Torej ne gre za sholasticistično razpravljanje, o tem, kaj je in ni umetniškega v tem filmskem proizvodu, ki kljub svojemu določenemu intelektualizmu polni dvorane z „navadnimi“ gledalci.

„Poslednji tango“ je predvsem FAŠISTOIDEN film. Marsikaj, kar je le latentno fašistoidno, postane to v vsej očitnosti, ko doseže svoj namen: masovno užinkovanje. To nikakor ne pomeni, da imamo opraviti s slabim filmom, vsaj ne s slabo narejenim filmom. Njegov učinek je takšen spriči spretnosti in zvižčnosti njegovih tvorcev, ki so se izkazali v tempiranju različnih uporabljenih elementov za ustrezen učinek na tržišču. (Opozorim naj, da ne gre za očitek komercialnosti, ki je v skomercializiranem svetu lahko predvsem izraz tudi plačanega svetlobnega moralizma, kakor hitro ne govorimo o celoti takšnega sveta.) Tisto, v čemer je film fašistoiden, je ravno adaptacija posameznih karakteristik nekdanj prejš in drugje, v drugačni konstelaciji avtentičnih filmskih momentov, ki so za svoj čas in za takratno zavest prezentirali neko resnico kot resnico, posredovano v tistih dimenzijah, ki so last medija. V tem filmu tako prepoznamo koščke iz novega vala, iz Bergmana, iz angleškega Free cinema, zlasti Antonionija, pa vzhodno-ameriške produkcije itd. Končni efekt ni nič „novega“, če ne štejejo filmu celo določene zasluge, da je opozoril na to, da so obrtniki obstoječega reda kanaliziranja človeške senzibilnosti zasidrili meje svoje strukture daleč v območje, za katero smo mislili, da jim je še transcendentno.

Film je najprej predvsem nesramen. To ni film o praznosti samega seksualnega odnosa (kot je na Slovenskem že nekdo iz „stroke“ opazil), ki menda nujno oblikuje razplet fabule, saj film v svoji statičnosti ne ponuja takšne razlage nikomur drugemu kot tistim, ki so dovolj sfrustrirani. Film sploh ne nosi nobenega, če hočete, „humanega“ sporočila, ampak izkorišča kliše o osamljenem človeku (prebivalcu mesta), da bi dejanskemu človeku, ki je gledalec in tudi med drugim označuje svoja NORMALNA šizoidna stanja, kot osamljenost, izgubljenost... prezentiral šizoidno prehanjanje iz dejanske

fetišiziranosti polasčanja v neko partikularno polasčanje pod okriljem falusnega kulta. Film NE GOVORI o nobeni brezizhodnosti, kot o resnici, ki bi jo predstavljal zmedeni zavesti, ker je s čim takim v relaciji samo po svojem efektu! Ta pa sestoji tudi iz primesi niti ne pervetiranega katolištva. Film namreč prezentira le neko morbidno situacijo. To pa počne na SVOJ način (gre torej za tisto specifično razliko v filmu, ki odpira možnost te smeri razmišljanja), ki ga slikanje te situacije karakterizira tako, da ponuja samo samo situacijo s takšno porcijo izjemnosti, da je lahko zanimiva gledalcu, vzgojenem v kulturi masovnega voyerizma, temelječega na nemožnosti, v procesu represivne vsakdanjosti zaprtemu individuu, da bi doživiljal odnose, ki si jih prav spriči svoje zaprtosti lahko zamišlja v kakšni malo možni, že v zamisli partikularni situaciji. „Poslednji tango“ pa prodaja ravno takšno situacijo z dovolj posplošenimi in dovolj ekskluzivnimi značilnostmi, da napolnjuje svet takšne izkrivljene domišljije s svojimi podobami, in to povsem V MEJAH same te domišljije. To pa ta film počne na obrtniško zastrašujoče visoki ravni, pri čemer je v to obrtnišvo pritegnjen tudi moment beckettovstva (Beckett za to ne more biti kriv) z določeno mero ameriške umetniške refleksije situacije masovnega človeka. Vsebin, ki jih v teh izrazih (lahko bi jih našli še več) vsebuje moderna umetnost in del zlasti eksistencialistične filozofije v svoji tradiciji, naš film NE RAZVIJA, ampak PORABLJA, da bi dosegel že omenjeni namen.

Opazanje kakšnega sporočila je najmanj čisto nič genialna intelektualistična mistifikacija tistih, za katere bo morda kdaj ta svet zgradil kakšno kinematografsko dvorano na luni, kjer jim ne bo treba konfrontirati svojih globokih filmoidnih spoznanj s pogledi nizkostrastne „mase“.

Povsem razumljivo je, da „masovni gledalec“, vzpodbujen še z reklamo, ki jo delajo oficialni varuhi nacionalnega zdravja (cenzure, sodišča, dušebrižniške organizacije itd.) širno po svetu prispeva svoj del sredstev za „kulturne užitke“ v fond za nadaljnje masovno blefiranje „držnih“ umetnikov. Tako „tango“ še zdaleč ne razbija njegovih vrednost ali razplemenjuje njegove „notranjosti“, ker v svojem stilu daje legitimacijo ozkemu družinskemu poštenjarkstvu in ponuja že dolgo znane vsebine katoliškega zgražanja ravno samopotrjevanju takšnega zgražanja, ki je zgražanje ogroženega v njegovem drobnem komfortu, ki mu ga po logiki, kakršno izraža tudi naš film, varuje zunanja prisila „humanega“ reda. Toda vse to skupaj še zdaleč ne pomeni, da je omenjena fašistoidnost samemu filmu nekaj zunanjega; kot tendenca je prisotna v sami njegovi notranji strukturi, ker na ta način ustreza potrebi ravnotežja zunanje strukture v časovnem prerezu. In res film ponuja v obliki velemejnega osamljenca ideologijo zle sle posameznega človeka, katerega edini možni modus življenja je povprečna posameznost.

Darكو Štrajn